

**Vilniaus universiteto Teisės fakulteto
Baudžiamosios justicijos katedra**

Gusto Jurgelionio,
V kurso, baudžiamosios justicijos
studijų šakos studento

Magistro darbas

**Viešųjų darbų bausmės samprata, taikymo praktika ir vykdymo ypatumai
Concept of community service penalty, application practice and features of
execution**

Vadovas: asist. dr. Paulius Veršekys
Recenzentas: lekt. Darius Prapiestis

Vilnius
2023

ANOTACIJA IR PAGRINDINIAI ŽODŽIAI

Šiame darbe analizuojama viešųjų darbų bausmė. Nagrinėjama viešųjų darbų bausmės istorija, samprata ir reikšmė, viešieji darbai lyginami su nemokamais darbais. Viešųjų darbų bausmės skyrimo ir taikymo klausimai nagrinėjami remiantis teismų praktika. Analizuojamas viešųjų darbų bausmės vykdymas ir jo problematika.

Pagrindiniai žodžiai: viešųjų darbų bausmė, probacijos tarnyba, viešųjų darbų atlikimo vieta, teismų praktika.

This paper analyzes the community service penalty. The history, concept and meaning of community service penalty are examined. The issues of sentencing and application of the community service penalty are examined based on court practice. The execution of the community service penalty and its problems are analyzed.

Keywords: community service penalty, probation service, place of performance of community service, court practice.

TURINYS

IŽANGA	2
1. VIEŠŪJŲ DARBŲ BAUSMĖ.....	4
1.1 Istoriniai aspektai	4
1.2 Samprata ir reikšmė.....	6
1.3 Santykis su nemokamais darbais (BK 70 str.).....	12
2. VIEŠŪJŲ DARBŲ BAUSMĖS TAIKYMO PRAKTIKA	15
3. VIEŠŪJŲ DARBŲ BAUSMĖS VYKDYMO YPATUMAI	32
IŠVADOS	37
ŠALTINIŲ SĄRAŠAS	39
SANTRAUKA (lietuvių kalba)	47
SUMMARY (anglų kalba).....	48

IŽANGA

Temos aktualumas. Viešųjų darbų bausmė Lietuvos baudžiamojoje teisėje yra nauja bausmė, pirmą kartą įtvirtinta 2000 m. baudžiamajame kodekse (toliau – BK), pradėta taikyti 2003 m. Pažymėtina, kad viešųjų darbų bausmė, lyginant su kitomis BK fiziniams asmenims numatytomis bausmėmis, skiriama rečiausiai. Remiantis 2021 m. Lietuvos teismų veiklos rezultatų ataskaita, viešųjų darbų bausmę 2021 m. teismai skyrė 750 kartų. Tokią situaciją lemia tiek nusikalstamos veikos, už kurias gali būti skiriama viešųjų darbų bausmė (baudžiamieji nusižengimai, neatsargūs nusikaltimai, nesunkūs tyčiniai nusikaltimai), tiek ir šios bausmės teisinis reguliavimas (viešuosius darbus teismas gali skirti tik tuo atveju, jeigu yra gaunamas kaltinamojo sutikimas). Kita vertus, vien tai, kad teismai viešųjų darbų bausmę skiria rečiau nei kitas bausmes, nereiškia, kad viešųjų darbų bausmė nėra aktuali. Remiantis Nacionalinės teismų administracijos pateikiamais duomenimis apie bausmių skyrimą 2003 - 2020 m., atkreiptinas dėmesys, jog viešųjų darbų bausmė pastaraisiais metais skiriama dažniau. 2007 m. ir 2008 m. viešųjų darbų bausmė sudarė atitinkamai 1,9 ir 1,8 procento tarp visų bausmių, tuo tarpu 2019 m. ir 2020 m. šis skaičius siekė 6,3 procento. Viešųjų darbų bausmė yra viena iš baudžiamajame įstatyme reglamentuotų bausmių, nesusijusių su laisvės atėmimu. 2021 m. Lietuvos teismų veiklos rezultatų ataskaitoje pažymėta, kad pastaraisiais metais vis labiau vyrauja tendencija, jog teismai, atsižvelgdami į bylos aplinkybes, pirmiausia stengiasi skirti su laisvės atėmimu nesusijusias bausmes, tai yra esant galimybei stengiasi bausmės tikslus pasiekti kitomis priemonėmis. Tokia pastarųjų metų teismų praktikos pozicija leidžia teigti, kad viešųjų darbų bausmė ir toliau lieka aktuali.

Darbo tikslas – išnagrinėti viešųjų darbų bausmės teisinį reguliavimą, viešųjų darbų bausmės taikymo praktiką ir viešųjų darbų bausmės vykdymo ypatumus, išskirti probleminius aspektus bei pateikti pasiūlymus dėl jų patobulinimo.

Darbo uždaviniai – magistro darbe siekiama:

1. Išanalizuoti viešųjų darbų bausmės istoriją (viešųjų darbų bausmės atsiradimą Lietuvos baudžiamojoje teisėje, ankstesnį viešųjų darbų bausmės teisinį reglamentavimą, kaip šis teisinis reglamentavimas keitėsi ir koks jo santykis su dabartiniu viešųjų darbų bausmės teisiniu reglamentavimu), apibrėžti viešųjų darbų bausmės sampratą ir reikšmę ir palyginti viešųjų darbų bausmę su baudžiamojo poveikio priemone – nemokamais darbais.

2. Išanalizuoti teismų praktiką dėl viešųjų darbų baudmės skyrimo ir viešųjų darbų baudmės taikymo (po 50 pirmosios instancijos teismo baudžiamųjų bylų, nagrinėtų nuo 2017 m. iki 2021 m. ir nustatyti, už kokias nusikalstamas veikas viešųjų darbų baudmė skiriama dažniausiai, kokia dažniausia viešųjų darbų baudmės trukmė ir kokios problemos kyla teismams taikant BK 46 str.).
3. Išanalizuoti įstatyminį reguliavimą ir doktriną dėl viešųjų darbų baudmės vykdymo.

Darbo objektas. Magistro darbo objektas yra viešųjų darbų baudmės samprata, taikymo praktika ir vykdymo ypatumai.

Tyrimo metodai. Magistro darbe panaudoti šie tyrimo metodai: lingvistinis, lyginamasis, istorinis, statistinis ir teismų praktikos analizės. Lingvistinis metodas panaudotas analizuojant su viešųjų darbų baudme susijusių teisės normų turinį. Lyginamasis metodas panaudotas lyginant skirtingus baudžiamosios teisės institutus (viešuosius darbus ir nemokamus darbus) ir išskiriant jų panašumus ir skirtumus. Istorinis metodas pritaikytas nagrinėjant viešųjų darbų baudmės istorinę raidą. Statistiniu metodu pasiremta analizuojant statistinę informaciją dėl viešųjų darbų baudmės taikymo ir šios baudmės vykdymo. Teismų praktikos analizės metodas panaudotas analizuojant pirmosios instancijos teismo praktiką, susijusią su viešųjų darbų baudmės skyrimu ir šios baudmės taikymu.

Darbo originalumas. Per paskutinius 5 metus Vilniaus universiteto Teisės fakultete nebuvo rašomas nei vienas magistro darbas šia tema. Apie viešųjų darbų baudmę yra rašę tokie autoriai kaip G. Švedas, J. Prapiestis, A. Abramavičius, J. Kačerauskas, T. Mackevičius, G. Sakalauskas ir kiti. Šio darbo originalumas pasireiškia tuo, kad viešųjų darbų baudmės nagrinėjimas neapsiriboja vien teoriniu aspektu, tačiau analizuojama ir teismų praktika dėl viešųjų darbų baudmės skyrimo ir taikymo.

Svarbiausi šaltiniai. Magistro darbe remtasi šiomis šaltinių rūšimis – teisės norminiais aktais, specialiaja literatūra, Lietuvos Respublikos teismų praktika, kitais šaltiniais. Svarbiausi įstatymai - Lietuvos Respublikos Konstitucija, Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas, Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodeksas, Lietuvos Respublikos bausmių vykdymo kodeksas, Probacijos įstatymas. Specialioji literatūra - knygos ir moksliniai straipsniai, kuriuose nagrinėti viešųjų darbų baudmės klausimai. Darbe taip pat remtasi aktualia pirmosios instancijos teismo praktika dėl viešųjų darbų baudmės skyrimo ir šios baudmės taikymo.

1. VIEŠŪJŲ DARBŲ BAUSMĖ

1.1 Istoriniai aspektai

Viešieji darbai kaip savarankiška bausmė nėra būdinga senovės laikotarpio baudžiamajai teisei. Senovėje egzistavo bausmės, kuriomis kaltininkui atimama gyvybė (mirties bausmė), kaltininkui atimama laisvė (laisvės atėmimas iki gyvos galvos), kaltininkui atimamas turtas (baudos bausmė) arba kaltininkui sukeliamas fizinis skausmas (kūno bausmės).

Seniausi rašytiniai Viduramžių laikotarpio Lietuvos baudžiamosios teisės šaltiniai – Pamedės teisyne (1340 m.) ir Kazimiero teisyne (1468 m.). Abu šie teisės aktai numatė atskiras nusikaltimų rūšis ir bausmių sistemą. Pamedės teisyne bausmių sistemą sudarė 3 bausmių rūšys: pinigine išpirka (atsižvelgiant į nusikaltimo pavojingumą ir padarytą žalą, buvo diferencijuota – trejopa: paprastoji, dviguba išpirka ir kaklo išpirka), kūno sužalojimas ir mirties bausmė. Kazimiero teisyne bausmė buvo ketveriopa. Pirmoji bausmė – pavogtas daiktas turėjo būti atimamas teismo naudai. Antroji – jeigu pavogto daikto nebebuvo – priteisiama teismo naudai tokia suma, kiek vertas pavogtas daiktas. Trečia bausmė taikyta tik parobkams, tai – išplakimas ir įdėjimas į kaladę. Ketvirta bausmės rūšis – pakorimas (Andriulis *et. al.*, 2002, p. 52, 90).

Vertinant Pamedės teisyne ir Kazimiero teisyne numatytas bausmes, pažymėtina, jog šiuose teisės aktuose bausmės siejamos su fiziniu skausmo sukėlimu kaltininkui (išskyrus pinigines bausmes). Bėgant laikui, požiūris į bausmes ėmė keistis, imta abejoti tokių bausmių veiksmingumu, kilo klausimas – ar žiauri bausmė neprilygsta nusikaltimui, o gal net jį pralenkia? Šis požiūrio pokytis atsispindi kitame Viduramžių laikotarpio Lietuvos baudžiamosios teisės akte – Lietuvos Statutuose (1529, 1566, 1588 m.). Lietuvos Statutų bausmių sistema, šalia Pamedės bei Kazimiero teisyne jau buvusių bausmės rūšių (piniginės bausmės, kūno ir mirties bausmės) numato vieną svarbią naujovę – kalėjimo bausmę (Skrebė, 2016, p. 16). Atkreiptinas dėmesys, kad visi 3 minėti Lietuvos baudžiamosios teisės šaltiniai nenumatė nei viešųjų darbų bausmės, nei bausmių, kurios būtų panašios į viešųjų darbų bausmę.

1918 m. nepriklausomybę atkūrusioje Lietuvoje buvo nutarta palikti galioti Rusijos imperijos įstatymus, kiek jie neprieštarauja Lietuvos Konstitucijai ir visuomenės interesams. 1919 m. sausio 16 d. Valstybės Tarybos prezidiumas nutarė baudžiamuoju kodeksu laikyti 1903 m. Rusijos imperijos baudžiamąjį statutą. Buvo pakeistos Baudžiamajame statute

nurodytos bausmės ir vietoj jų skiriamos šios: sunkių darbų kalėjimas, paprastas kalėjimas, areštas ir bauda. Sunkiųjų darbų kalėjimas buvo skirtas vietoj mirties bausmės, ištrėmimo ir grasos kalėjimo, o tvirtovės kalėjimas pakeistas paprastu kalėjimu (Vansevičius, 1996, p. 7-8). Sunkiųjų darbų kalėjimo bausmė negali būti siejama su viešųjų darbų bausme, nes sunkių darbų kalėjimas – kalėjimo bausmė, kurios metu kalintieji griežto režimo sąlygomis buvo verčiami sunkiai dirbti, o atlikę bausmę apgyvendinami specialiose vietose (Vansevičius, 1996, p. 17). Sunkiųjų darbų kalėjimo bausmė susideda iš įkalinimo ir priverstinio darbo. Viešųjų darbų bausmė numato įpareigojimą dirbti, tačiau darbas negali būti priverstinis.

Sovietinės okupacijos metais Lietuvoje nuo 1940 m. iki 1961 m. galiojo Rusijos Tarybų Federacinės Socialistinės Respublikos (toliau - RTFSR) baudžiamasis kodeksas, nuo 1961 m. – Lietuvos Tarybų Socialistinės Respublikos (toliau - LTSR) baudžiamasis kodeksas. LTSR baudžiamojo kodekso (toliau – LTSR BK) 23 straipsnis numatė pagrindines ir papildomas bausmes. Laisvės atėmimas, nutėmimas, ištrėmimas, pataisos darbai be laisvės atėmimo, atėmimas teisės eiti tam tikras pareigas arba dirbti tam tikrą darbą, atleidimas iš pareigų, bauda, viešasis papeikimas, pasiuntimas į drausmės batalioną ir auklėjimo-darbo profilaktoriumą yra pagrindinės bausmės (LTSR ATPr. 1982 m. lapkričio 30 d. įsako red.). Be pagrindinių bausmių, nuteistiesiems gali būti skiriamos šios papildomosios bausmės: turto konfiskavimas, karinio arba specialiojo laipsnio ar vardo atėmimas. Nutėmimas, ištrėmimas, atėmimas teisės eiti tam tikras pareigas arba dirbti tam tikrą darbą, atleidimas iš pareigų ir bauda gali būti skiriami ne tik kaip pagrindinės, bet ir kaip papildomosios bausmės (Bieliūnas *et. al.*, 1989, p. 51). Pataisos darbų be laisvės atėmimo bausmė buvo reglamentuota LTSR BK 29 straipsnyje. Šios bausmės negalima sutapatinti su viešųjų darbų bausme, nes pataisos darbų be laisvės atėmimo taikymo atveju valstybės naudai buvo išskaičiuojama dalis nuteistojo uždarbio, tuo tarpu viešųjų darbų bausmės esmė – neatlygintinas nuteistojo darbas visuomenės labui (Mackevičius, 2005, p. 83). Pataisos darbų be laisvės atėmimo bausmė ir viešųjų darbų bausmė turi ir daugiau skirtumų. Pirma, skiriasi minėtų bausmių terminai (pataisos darbų bausmė buvo skiriama nuo dviejų mėnesių iki dvejų metų, viešųjų darbų bausmė skiriama nuo vieno mėnesio iki vienerių metų). Antra, pataisos darbai būtinai turėjo būti atliekami arba nuteistojo darbovietėje, arba kitokiose vietose (nuteistojo gyvenamosios vietos rajone), tuo tarpu viešųjų darbų bausmės teisinis reguliavimas tokio įpareigojimo nenustato. Trečia, skiriasi pataisos darbų bausmės ir viešųjų darbų bausmės paskirtis (tikslai) - pataisos darbų bausmė turėjo svarbią prevencinę ir auklėjamąją reikšmę asmenims, kurie padaro nelabai pavojingus nusikaltimus ir gali būti pataisyti ir perauklėti neizoliuoti nuo visuomenės (Bieliūnas *et. al.*,

1989, p. 68). Pataisos darbų bausme buvo siekiama nusikaltimus padariusių asmenų pataisymo ir perauklėjimo. Viešųjų darbų bausme yra siekiama BK 41 straipsnio 2 dalyje numatytos bausmės paskirties (tikslų):

1. sulaikyti asmenis nuo nusikalstamų veikų darymo;
2. nubausti nusikalstamą veiką padariusį asmenį;
3. atimti ar apriboti nuteistam asmeniui galimybę daryti naujas nusikalstamas veikas;
4. paveikti bausmę atlikusius asmenis, kad laikytųsi įstatymų ir vėl nenusikalstų;
5. užtikrinti teisingumo principo įgyvendinimą.

Viešieji darbai yra pati moderniausia bausmė, sukurta XX a. paskutiniaisiais dešimtmečiais. Tikrieji viešieji darbai pirmą kartą įvesti Anglijoje 1972 m. (Criminal Justice Act 1972 numato community service orders). Jiems sąlygas sukūrė Baudžiamosios sistemos konsultacinės tarybos išvados, dar vadinamos Woottono pranešimu. Anglijos visuomenė palankiai įvertino pasiūlymą „panaudoti“ nusikaltėlius visuomeniniams darbams, kuriuos jie dirbtų kartu su savanoriais (Pradel, 2001, p. 535-536). Lietuvos baudžiamojoje teisėje viešieji darbai kaip atskira bausmė numatyti 2000 m. rugsėjo 26 d. priimtame BK, kuris įsigaliojo 2003 m. gegužės 1 d.

1.2 Samprata ir reikšmė

Viešieji darbai yra pati švelniausia iš visų 6 fiziniams asmenims BK nustatytų bausmių, kurios esmę sudaro įpareigojimas per teismo paskirtą laiką neatlygintini dirbti nuo 10 iki 40 valandų per mėnesį visuomenės labui (Abramavičius *et. al.*, 2004, p. 280). Viešųjų darbų bausmė reglamentuota BK 46 straipsnyje. Šio straipsnio 1 dalis numato, kad viešuosius darbus teismas skiria šio kodekso specialiojoje dalyje numatytais atvejais. Toje pačioje dalyje reglamentuota, jog viešieji darbai skiriami tik tuo atveju, jeigu kaltinamasis sutinka. Toks reikalavimas BK yra nulemtas priverčiamojo darbo draudimo. Priverčiamojo darbo draudimą nustato tiek nacionalinės teisės, tiek tarptautinės teisės aktai. Lietuvos Respublikos Konstitucijos (toliau – Konstitucija) 48 straipsnyje reglamentuota, jog priverčiamasis darbas draudžiamas. Priverčiamuoju darbu nelaikoma tarnyba kariuomenėje ar ją pakeičianti alternatyvioji tarnyba, taip pat piliečių darbas karo, stichinės nelaimės, epidemijos ar kitais

ypatingais atvejais. Priverčiamuoju darbu nelaikomas ir įstatymo reguliuojamas teismo nuteistųjų darbas. Priverčiamąjį darbą taip pat draudžia 1950 m. Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencija (toliau – Konvencija). Pagal Konvencijos 4 straipsnio 2 dalį, niekas negali būti verčiamas dirbti priverstinį ar privalomąjį darbą. To paties straipsnio 3 dalis nurodo, kad šiame straipsnyje sąvoka „priverstinis ar privalomasis darbas“ negali reikšti:

- a) bet kokio darbo, kurį paprastai reikalaujama atlikti kalinimo metu sutinkamai su šios Konvencijos 5 straipsnio nuostatomis, arba lygtinio atleidimo nuo kalinimo laikotarpiu;
- b) bet kokios karinės tarnybos ar tarnybos, kurios reikalaujama iš asmenų, atsisakančių nuo privalomosios karinės tarnybos dėl įsitikinimų, vietoj karinės tarnybos tose šalyse, kur toks atsisakymas yra pripažįstamas;
- c) bet kokios tarnybos, būtinos nepaprastosios padėties ar nelaimių, keliančių pavojų visuomenės egzistavimui ir gerovei, atvejais;
- d) bet kokio darbo ar tarnybos, kurie yra įprastinių pilietinių pareigų dalis.

Pirminėje redakcijoje BK 46 straipsnio 1 dalis buvo išdėstyta taip - viešuosius darbus teismas skiria šio kodekso specialiojoje dalyje numatytais atvejais. Viešieji darbai vykdomi tik tuo atveju, jeigu nuteistasis sutinka. Pagal ankstesnį teisinį reguliavimą nuteistojo sutikimas buvo reikalingas viešųjų darbų bausmės vykdymui. Tokios pozicijos ankstesnėje praktikoje laikėsi ir Lietuvos Aukščiausiasis Teismas (toliau – LAT). LAT yra išaiškinęs, kad teismas skirdamas nuteistajam viešųjų darbų bausmę neturi gauti asmens sutikimo. Tik pradėjus vykdyti nuosprendžiu paskirtą viešųjų darbų bausmę, jei nuteistasis nesutinka tokios bausmės atlikti, bausmę vykdanči institucija kreipiasi į nuosprendį priėmusį teismą su teikimu pakeisti viešųjų darbų bausmę kita bausme (Zūbaitė, 2016, p. 408-409). 2019 m. birželio 27 d. BK 46 straipsnio 1 dalis buvo pakeista ir išdėstyta taip - viešuosius darbus teismas skiria šio kodekso specialiojoje dalyje numatytais atvejais. Viešieji darbai skiriami tik tuo atveju, jeigu kaltinamasis sutinka. Naujas teisinis reguliavimas asmens sutikimą sieja ne su viešųjų darbų bausmės vykdymu, bet su šios bausmės skyrimu. Toks teisinis reguliavimas yra diskutuotinas dėl to, kad gali sudaryti prielaidų pažeisti nekaltumo prezumpciją. Teismas turi išsiaiškinti ir gauti asmens sutikimą skirti viešuosius darbus dar iki sprendimo dėl asmens kaltės padarius nusikalstamą veiką priėmimo (Švedas *et. al.*, 2020, p. 96).

Viešieji darbai skiriami nuo vieno mėnesio iki vienerių metų. Bausmės terminas skaičiuojamas mėnesiais. Asmuo, nuteistas atlikti viešuosius darbus, įpareigojamas per teismo

paskirtą laiką neatlygintinai dirbti nuo 10 iki 40 valandų per mėnesį visuomenės labui (BK 46 straipsnio 2 dalis). Baudžiamasis įstatymas įpareigoja nuteistą asmenį dirbti visuomenės labui, o tai reiškia, kad viešieji darbai negali būti skiriami privačiam kapitalui didinti, nes tai prieštarautų pačios bausmės paskirčiai (Kačerauskas, 2004, p. 112). Viešieji darbai gali būti suprantami kaip bet kokie darbai, kurie nereikalauja aukštos kvalifikacijos, išankstinio pasirengimo ir yra atliekami visuomenės labui – tai gali būti darbas sveikatos priežiūros, socialinių paslaugų įstaigose arba valstybinėse ir nevalstybinėse įstaigose bei organizacijose, teikiančiose socialinę pagalbą, paslaugas arba paramą neįgaliesiems, socialiai remtiniams asmenims, nepilnamečiams, ligoniams, tvarkant aplinką ir pan. (Švedas *et. al.*, 2020, p. 96). Pavyzdžiui, viešieji darbai, susiję su aplinkos tvarkymu galėtų būti sniego kasimas žiemą, medžių balinimas ir genėjimas pavasarį, gatvių šlavimas, žolės pjovimas vasarą, nukritusių lapų grėbimas rudenį.

Viešųjų darbų atlikimo laikas bei darbo valandų skaičius straipsnio sankcijoje nenurodomas. Tai nustato teismas, skirdamas bausmę, tačiau šis laikas negali būti ilgesnis nei 480 valandų, kai bausmė skiriama už nusikaltimą, ir 240 valandų, kai bausmė skiriama už baudžiamąjį nusižengimą (BK 46 straipsnio 3 dalis). Pažymėtina, kad pagal BK 90 straipsnio 2 dalį nepilnamečiams negali būti paskirta daugiau nei 240 valandų viešųjų darbų. BK 46 straipsnio 3 dalis suteikia teismui plačią diskreciją nustatyti viešųjų darbų atlikimo laiką bei darbo valandų skaičių. Kai kurie autoriai mano, jog toks teisinis reguliavimas turėtų būti keičiamas. Pavyzdžiui, T. Mackevičiaus nuomone, reikalingas išsamesnis viešųjų darbų atlikimo laiko teisinis reglamentavimas, nustatant, kiek viešųjų darbų valandų nuteistasis turi išdirbti per dieną, nes teismų praktikoje pasitaiko atveju, kai skiriamas viešųjų darbų laikas neproporcingas viešųjų darbų atlikimo valandoms (pavyzdžiui, teismas paskiria 150 valandų viešųjų darbų ir nustato 4 mėnesių atlikimo terminą). Tai nurodė pataisos inspekcijų pareigūnai. Norint pagerinti susiklosčiusią padėtį, derėtų pamąstyti apie tai, ar nevertėtų baudžiamajame įstatyme nustatyti, kiek nuteistasis viešųjų darbų valandų turi išdirbti per dieną (Mackevičius, 2005, p. 83-84). Kita vertus, konkretaus viešųjų darbų valandų, kurias nuteistasis turi išdirbti per dieną, skaičiaus nustatymas baudžiamajame įstatyme gerokai apribotų teismo diskreciją ir suvienodintų nuteistuosius. Dėl amžiaus ir sveikatos būklės skirtumų ne visi nuteistieji gali išdirbti tokį patį (vienodą) viešųjų darbų valandų skaičių. Manytina, jog dabartinis teisinis reguliavimas sudaro sąlygas teismui nustatyti viešųjų darbų atlikimo laiką bei darbo valandų skaičių kiekvienu konkrečiu atveju ir neturėtų būti keičiamas.

Pagal BK 46 straipsnio 4 dalį, darbą nuteistajam parenka bausmę vykdanči institucija kartu su savivaldybių vykdomosiomis institucijomis. Teismo nuosprendyje darbas, kurį įpareigojamas dirbti nuteistasis, nenurodomas. Tokį darbą nuteistajam parenka probacijos tarnyba kartu su savivaldybės vykdomąja institucija – savivaldybės administracijos direktoriumi ir jo pavaduotojais. Nuteistajam darbas parenkamas atsižvelgiant į jo turimą profesiją ar specialybę, amžių, sveikatą, padarytos nusikalstamos veikos pobūdį, paties nuteistojo pageidavimus (Švedas *et. al.*, 2020, p. 96). Darbas turėtų būti tiek naudingas ir reikalingas visuomenei, tiek ir toks, kurį nuteistasis norėtų ir gebėtų dirbti.

Jeigu dėl objektyvių priežasčių asmuo negali atlikti pagal šį straipsnį jam paskirtų viešųjų darbų, teismas gali atleisti jį nuo šios bausmės vietoj jos paskirdamas šio kodekso IX skyriuje numatytą vieną ar kelias baudžiamojo poveikio priemones arba XI skyriuje numatytą vieną ar kelias auklėjamojo poveikio priemones, kai nuo viešųjų darbų bausmės atleidžiamas nepilnametis (BK 46 straipsnio 5 dalis). BK 67 straipsnio 2 dalyje reglamentuota, kad pilnamečiam asmeniui, atleistam nuo baudžiamosios atsakomybės šio kodekso VI skyriuje numatytais pagrindais arba atleistam nuo bausmės šio kodekso X skyriuje numatytais pagrindais, arba lygtinai paleistam iš laisvės atėmimo vietų įstaigos, gali būti skiriamos šios baudžiamojo poveikio priemonės:

1. uždraudimas naudotis specialia teise;
2. viešųjų teisių atėmimas;
3. teisės dirbti tam tikrą darbą arba užsiimti tam tikra veikla atėmimas;
4. turtinės žalos atlyginimas arba pašalinimas;
5. nemokami darbai;
6. įmoka į nukentėjusių nuo nusikaltimų asmenų fondą;
7. turto konfiskavimas;
8. įpareigojimas gyventi skyrium nuo nukentėjusio asmens ir (ar) nesiartinti prie nukentėjusio asmens arčiau nei nustatytu atstumu;
9. dalyvavimas smurtinį elgesį keičiančiose programose;
10. išplėstinis turto konfiskavimas;
11. įpareigojimas pranešti apie gyvenamosios vietos pakeitimą ar išvykimą iš jos.

Pagal BK 82 straipsnio 1 dalį, nepilnamečiui, padariusiam baudžiamąjį nusižengimą ar nusikaltimą ir atleistam nuo baudžiamosios atsakomybės ar bausmės, taip pat nepilnamečiui, kuriam atidėtas bausmės vykdymas arba kuris lygtinai paleistas iš laisvės atėmimo vietų įstaigos, gali būti skiriamos šios auklėjamojo poveikio priemonės:

1. įspėjimas;
2. turtinės žalos atlyginimas arba jos pašalinimas;
3. nemokami auklėjamojo pobūdžio darbai;
4. atidavimas tėvams ar kitiems fiziniams ar juridiniams asmenims, kurie rūpinasi vaikais, ugdyti ir prižiūrėti;
5. elgesio apribojimas;
6. atidavimas į specialią auklėjimo įstaigą.

Objektyviomis priežastimis, dėl kurių nuteistasis negali atlikti viešųjų darbų, laikytini tokie atvejai, kai nuteistasis įsiteisėjus nuosprendžiui tampa neįgalus, suserga arba sulaukia pensinio amžiaus, moteris – išeina nėštumo ir gimdymo atostogų bei pan. ir dėl šių priežasčių negali atlikti viešųjų darbų gana ilgą laikotarpį. Ar galima pripažinti objektyvia priežastį, dėl kurios nuteistasis negali atlikti viešųjų darbų, sprendžia teismas probacijos tarnybos teikimu (Švedas *et. al.*, 2020, p. 96).

BK 46 straipsnio 6 dalis numato, kad jeigu asmuo dėl pateisinamų priežasčių per teismo paskirtą laiką neišdirbo paskirtų viešųjų darbų valandų, teismas gali pratęsti viešųjų darbų laiką, kol šis asmuo išdirbs paskirtas valandas. Pateisinamomis priežastimis, dėl kurių nuteistasis neišdirbo paskirtųjų viešųjų darbų valandų, laikytini tokie atvejai, kai nuteistasis bausmės atlikimo metu serga, slaugo ligonį, prižiūri vaiką, tampa neįgalus ar sulaukia pensinio amžiaus ir pan. ir dėl šių priežasčių tam tikrą laiką negali dirbti. Ar priežastį, dėl kurios nuteistasis neišdirbo jam paskirtų viešųjų darbų valandų, pripažinti pateisinama, sprendžia teismas probacijos tarnybos teikimu (Švedas *et. al.*, 2020, p. 97).

Teismų praktikoje buvo sprendžiamas klausimas, ar galima pratęsti viešųjų darbų bausmės atlikimo terminą, jeigu šis terminas jau pasibaigęs - kadangi Kauno apylinkės teismo 2015 m. lapkričio 6 d. baudžiamuoju įsakymu paskirtos viešųjų darbų bausmės atlikimo terminas baigėsi 2017 m. kovo 17 d., o teikimas dėl šio termino pratęsimo pateiktas tik 2017 m. balandžio 3 d., t. y. jau pasibaigus viešųjų darbų terminui, todėl teikimas atmestinas, nes įstatymas numato galimybę pratęsti viešųjų darbų atlikimo terminą, tačiau pratęsimi gali būti tik dar nepasibaigę terminai, tuo tarpu praleisto viešųjų darbų bausmės termino atnaujinti teikimu neprašoma (Kauno apylinkės teismo 2017 m. balandžio 10 d. nutartis baudžiamojoje byloje T-672-720/2017).

Jeigu asmuo vengia atlikti viešuosius darbus, bausmę vykdanči institucija įspėja nuteistąjį dėl galimų teisinių pasekmių. Jeigu asmuo ir po įspėjimo vengia atlikti viešuosius darbus, teismas bausmę vykdančios institucijos teikimu gali pakeisti viešuosius darbus bauda

arba laisvės apribojimu. Viešieji darbai keičiami bauda arba laisvės apribojimu pagal šio kodekso 47, 48 ir 65 straipsniuose nustatytas taisykles (BK 46 straipsnio 7 dalis). Pirminė šios dalies redakcija buvo išdėstyta taip - jeigu asmuo vengia atlikti viešuosius darbus, bausmę vykdanči institucija įspėja nuteistą dėl galimų teisinių pasekmių. Jeigu asmuo ir po įspėjimo vengia atlikti viešųjų darbų bausmę, teismas bausmę vykdančios institucijos teikimu gali pakeisti viešuosius darbus bauda arba areštu. Viešieji darbai keičiami bauda arba areštu pagal šio kodekso 47, 49 ir 65 straipsniuose nustatytas taisykles. Baudžiamasis įstatymas iki 2019 m. numatė galimybę tuo atveju, jeigu asmuo vengia atlikti viešuosius darbus po įspėjimo, viešuosius darbus pakeisti areštu, nuo 2019 m. ši dalis buvo pakeista – viešųjų darbų bausmė nebegali būti pakeista arešto bausme, tačiau gali būti pakeista laisvės apribojimu. Dėl vengimo atlikti viešųjų darbų bausmę ir šios bausmės keitimo yra pasisakyta teismų praktikoje. Pažymėtina, kad įstatymo nuostata dėl bausmės pakeitimo griežtesne – bauda arba laisvės apribojimu – yra imperatyvi, tačiau teismas, prieš keisdamas bausmę, turi neginčijamai nustatyti, kad viešųjų darbų bausmę atlikti nuteistasis iš tiesų vengia. Laikomasi nuostatos, kad vengimu atlikti viešųjų darbų bausmę laikytinas nuteistajam nustatytų įpareigojimų nevykdymas, netinkamas įpareigojimų vykdymas, pareigos atsiskaityti, kaip vykdomi įpareigojimai, nevykdymas arba netinkamas vykdymas, atsiskaitymo nustatyta tvarka pažeidimai ir pan. Sprendžiant viešųjų darbų pakeitimo kita bausme klausimą, teismas turi patikrinti, ar nuteistasis turėjo realią galimybę teismo paskirtus viešuosius darbus įvykdyti, ar viešieji darbai neįvykdyti dėl svarbių priežasčių, ar egzistavo objektyvios priežastys, sutrukdžiusios juos įvykdyti. Teismas taip pat turi patikrinti, ar nuteistasis dėjo protingas, pagrįstas pastangas, kad bausmė būtų atlikta (Vilniaus miesto apylinkės teismo 2020 m. liepos 9 d. nutartis baudžiamojoje byloje T-485-1078/2020).

Viešųjų darbų bausmės reikšmė. Pastaraisiais metais vis labiau ima vyrauti požiūris, jog turi būti mažinamas bausmių, susijusių su laisvės atėmimu, taikymas. Pasak G. Sakalausko, svarbu suvokti ir pabrėžti, kad įkalinimas iš esmės yra žalinga, nors tam tikrais sunkaus nusikalstamo elgesio atvejais vis dar neišvengiama priemonė, jis dažniausiai neturi „taisomojo“, „integracinio“ ar kitokio pozityvaus poveikio, ypač jei jo turinį sudaro paprastas „atsėdėjimas“ be jokio aiškaus, sisteminio, tikslinio ir kokybiško integracinio pobūdžio priemonių taikymo. Asmens kalinimas nėra tinkamiausia resocializacijos priemonė – priešingai, jis dažniausiai veikia kontraproduktyviai, todėl neturėtų būti suvokiamas ir taikomas kaip neva skatinantis teigiamą asmens pokytį (Sakalauskas, 2016, p. 7). Tuo tarpu viešųjų darbų bausmės atlikimo atveju užtikrinama geresnė nuteistojo resocializacija po

bausmės atlikimo. Atliekant viešųjų darbų bausmę nėra suardomi socialiniai ryšiai su artimaisiais, nes nuteistasis jam paskirtą bausmę atlieka laisvėje ir tam tikram laikui nėra atskiriamas nuo artimųjų. Viešųjų darbų bausmės reikšmė pasireiškia ir kitais aspektais. Pirma, viešųjų darbų bausmės atlikimas reikalauja mažiau išlaidų negu bausmės, susijusios su laisvės atėmimu, todėl viešųjų darbų bausmę galima įvardinti kaip ekonomišką vertinant iš valstybės pozicijos. Antra, atlikdamas viešųjų darbų bausmę nuteistasis nepatiria neigiamos įtakos įkalinimo įstaigoje (hierarchija, tarpusavio konfliktai, savižudybių rizika, narkotikų vartojimas). Trečia, viešųjų darbų bausmės atlikimas susijęs su nuteistojo darbu visuomenės labui, todėl ši bausmė išsiskiria iš kitų bausmių. Viešųjų darbų bausmės unikalumas pasireiškia tuo, kad šia bausme siekiama ne tik baudžiamajame įstatyme įtvirtintų bausmės tikslų, bet taip pat yra užtikrinamas viešas interesas – dirbamas visuomenei naudingas ir reikalingas darbas.

1.3 Santykis su nemokamais darbais (BK 70 str.)

Nemokami darbai yra viena iš baudžiamajame įstatyme reglamentuotų baudžiamojo poveikio priemonių. Teismas skiria nuo 20 iki 100 valandų nemokamų darbų sveikatos priežiūros, socialinių paslaugų ar kitose valstybinėse ar nevalstybinėse įstaigose bei organizacijose. Skirdamas nemokamus darbus, teismas nustato terminą, per kurį jie turi būti atlikti. Šis terminas negali būti ilgesnis kaip vieneri metai (BK 70 straipsnio 1 dalis). BK 70 straipsnio 2 dalis numato, jog nemokami darbai skiriami tik tuo atveju, jeigu asmuo sutinka.

Lyginant šią baudžiamojo poveikio priemonę su viešųjų darbų bausme, galima išvelgti tiek panašumų, tiek skirtumų. Viešieji darbai ir nemokami darbai panašūs tokiais aspektais – pirma, tiek viešųjų darbų bausmės, tiek nemokamų darbų baudžiamojo poveikio priemonės esmę sudaro neatlygintinai atliekamas darbas. Antra, tiek viešieji darbai, tiek nemokami darbai gali būti skiriami tik tuo atveju, jeigu asmuo sutinka. Trečia, tiek viešųjų darbų bausmės, tiek nemokamų darbų baudžiamojo poveikio priemonės maksimalus terminas atlikti darbus yra ne ilgiau kaip vieneri metai.

Kita vertus, viešieji darbai ir nemokami darbai turi ir nemažai skirtumų. Pirma, viešieji darbai yra bausmė, nemokami darbai – baudžiamojo poveikio priemonė. Antra, baudžiamasis įstatymas nustato minimalų terminą, kuriam skiriami viešieji darbai – tai yra vienas mėnuo, nemokamų darbų atveju baudžiamajame įstatyme minimalus šios baudžiamojo poveikio priemonės atlikimo terminas nenurodytas. Trečia, viešųjų darbų bausmės atveju BK numato,

kiek valandų viešųjų darbų asmuo turi išdirbti per mėnesį (nuo 10 iki 40 valandų), tuo tarpu kiek nemokamų darbų asmuo turi išdirbti per mėnesį, baudžiamasis įstatymas nenurodo. Ketvirta, skiriasi maksimalus dirbamų valandų skaičius – viešųjų darbų bausmės atveju tai yra ne daugiau 480 valandų už nusikaltimą, ir 240 valandų už baudžiamąjį nusižengimą, nemokami darbai skiriami nuo iki 100 valandų. Penkta, skiriasi viešųjų darbų ir nemokamų darbų nevykdymo teisinės pasekmės - jeigu asmuo dėl pateisinamų priežasčių per teismo paskirtą laiką neišdirbo paskirtų viešųjų darbų valandų, teismas gali pratęsti viešųjų darbų laiką, kol šis asmuo išdirbs paskirtas valandas (BK 46 straipsnio 6 dalis), nemokamų darbų baudžiamojo poveikio priemonės atveju jeigu asmuo nemokamų darbų negali įvykdyti dėl pateisinamų priežasčių, jo prašymu ši baudžiamojo poveikio priemonė gali būti pakeista kita baudžiamojo poveikio priemone (BK 74 straipsnio 1 dalis). Šešta, skiriasi viešųjų darbų ir nemokamų darbų vengimo teisinės pasekmės - jeigu asmuo vengia atlikti viešuosius darbus, bausmę vykdanči institucija įspėja nuteistąjį dėl galimų teisinių pasekmių. Jeigu asmuo ir po įspėjimo vengia atlikti viešuosius darbus, teismas bausmę vykdančios institucijos teikimu gali pakeisti viešuosius darbus bauda arba laisvės apribojimu. Viešieji darbai keičiami bauda arba laisvės apribojimu pagal šio kodekso 47, 48 ir 65 straipsniuose nustatytas taisykles (BK 46 straipsnio 7 dalis). Nemokamų darbų vengimas, esant visiems nusikalstamos veikos sudėtiems požymiams, asmeniui užtraukia baudžiamąją atsakomybę pagal BK 243 straipsnį (vengimas atlikti baudžiamojo poveikio priemones). Tokia veika yra baudžiamasis nusižengimas.

Dėl BK 243 straipsnyje numatytos nusikalstamos veikos pasisakyta teismų praktikoje - šio baudžiamojo nusižengimo sudėtis formali, todėl jis laikomas baigtu, kai atliekami patys veiksmai (neveikimas), kurie įvertinami kaip vengimas. BK 243 straipsnyje nurodytų baudžiamųjų nusižengimų subjektyvieji požymiai pasireiškia tiesiogine tyčia. Tai reiškia, kad kaltininkas supranta jam paskirtų bausmių ar baudžiamojo poveikio priemonių pobūdį, jų sukeltus suvaržymus, apribojimus, įsipareigojimus ir pan., suvokia savo pareigas, bausmių ar baudžiamojo poveikio priemonių atlikimo tvarką, žino, kokie padariniai kyla už nevykdymą, kartu kaltininkas supranta, kad nėra aplinkybių, trukdančių jam įgyvendinti baudžiamojo įstatymo reikalavimus, suvokia, kad juos pažeidžia ir, viską suvokdamas, nori taip elgtis – vengti atlikti teismo paskirtą su laisvės atėmimu nesusijusią bausmę arba baudžiamojo poveikio priemonę. Teismo paskirtą su laisvės atėmimu nesusijusią bausmių arba baudžiamojo poveikio priemonių atlikimo vengimo tikslai įstatymo dispozicijoje nėra nurodyti, tačiau pagal pažeidimų esmę, jų padarymo kaltės turinį bei kitas aplinkybes galima spręsti, kad kaltininkas savo veika siekia išvengti (ar išvis, ar kurį laiką) jų atlikimo. Vengimas pasižymi tam tikru

piktybiškumu arba sistemingu, todėl vienkartiniai, smulkūs ar neesminiai kaltininko baudžiamojo poveikio priemonės vykdymo pažeidimai neturėtų sukelti BK 74 straipsnio 2 dalyje numatytų teisinių pasekmių ir suponuoti asmens traukimą baudžiamojon atsakomybėn pagal BK 243 straipsnį (Kauno apylinkės teismo 2020 m. sausio 16 d. nutartis baudžiamojoje byloje 1-140-667/2020).

Apibendrinant galima teigti, jog seniausi Lietuvos baudžiamosios teisės šaltiniai viešųjų darbų bausmės nenumatė. Sunkiųjų darbų kalėjimo bausmė negali būti lyginama su viešųjų darbų bausme. Pataisos darbų be laisvės atėmimo bausmė gali būti lyginama su viešųjų darbų bausme, tačiau šios bausmės nėra tapačios. Viešieji darbai kaip savarankiška bausmė atsirado tik XX a. paskutiniaisiais dešimtmečiais. Problemų dėl nekaltumo prezumpcijos pažeidimo gali kelti BK 46 straipsnio 1 dalyje įtvirtinta nuostata, kad viešieji darbai skiriami tik tuo atveju, jeigu kaltinamasis sutinka. Viešųjų darbų bausmė leidžia užtikrinti geresnę nuteistojo resocializaciją po bausmės atlikimo, taip pat tai yra ekonomiškai bausmė, susijusi su darbu visuomenės labui. Viešieji darbai ir nemokami darbai turi tiek skirtumų, tiek panašumų, tačiau skirtumų tarp viešųjų darbų ir nemokamų darbų yra daugiau.

2. VIEŠŪJŲ DARBŲ BAUSMĖS TAIKYMO PRAKTIKA

BK Specialiojoje dalyje viešųjų darbų bausmė numatyta XVI skyriuje (1 nusikalstama veika), XVII skyriuje (1 nusikalstama veika), XVIII skyriuje (2 nusikalstamos veikos), XIX skyriuje (3 nusikalstamos veikos), XX skyriuje (1 nusikalstama veika), XXI skyriuje (1 nusikalstama veika), XXII skyriuje (1 nusikalstama veika), XXIII skyriuje (3 nusikalstamos veikos), XXIV skyriuje (4 nusikalstamos veikos), XXV skyriuje (2 nusikalstamos veikos), XXVI skyriuje (4 nusikalstamos veikos), XXVII skyriuje (1 nusikalstama veika), XXVIII skyriuje (11 nusikalstamų veikų), XXIX skyriuje (2 nusikalstamos veikos), XXX skyriuje (4 nusikalstamos veikos), XXXI skyriuje (5 nusikalstamos veikos), XXXII skyriuje (2 nusikalstamos veikos), XXXIV skyriuje (10 nusikalstamų veikų), XXXVII skyriuje (4 nusikalstamos veikos), XXXVIII skyriuje (4 nusikalstamos veikos), XXXIX skyriuje (1 nusikalstama veika). XL skyriuje (2 nusikalstamos veikos), XLI skyriuje (2 nusikalstamos veikos), XLII skyriuje (1 nusikalstama veika), XLIII skyriuje (2 nusikalstamos veikos), XLIV skyriuje (2 nusikalstamos veikos), XLV skyriuje (3 nusikalstamos veikos). Viešųjų darbų bausmė numatyta 27 iš 32 BK Specialiosios dalies skyrių. Detalesnė informacija pateikiama priede.

1 lentelė. **Viešųjų darbų bausmės reglamentavimas BK Specialiosios dalies skyriuose**

BK Specialiosios dalies skyrius	Nusikalstamos veikos, kurių sankcijose numatyta viešųjų darbų bausmė
Nusikaltimai Lietuvos valstybės nepriklausomybei, teritorijos vientisumui ir konstitucinei santvarkai (XVI skyrius)	BK 126 straipsnio 1 dalis
Nusikaltimai žmogaus gyvybei (XVII skyrius)	BK 134 straipsnis
Nusikaltimai žmogaus sveikatai (XVIII skyrius)	BK 139 straipsnio 1 dalis, BK 140 straipsnio 1 dalis, BK 140 straipsnio 2 dalis
Nusikaltimai, pavojingi žmogaus sveikatai ir gyvybei (XIX skyrius)	BK 142 straipsnio 1 dalis, BK 142 straipsnio 2 dalis, BK 144 straipsnis, BK 145 straipsnio 1 dalis
Nusikaltimai ir baudžiamieji nusižengimai žmogaus laisvei (XX skyrius)	BK 148 ¹ straipsnio 1 dalis
Nusikaltimai ir baudžiamieji nusižengimai žmogaus seksualinio apsisprendimo laisvei ir neliečiamumui (XXI skyrius)	BK 151 ¹ straipsnio 2 dalis

Nusikaltimai asmens garbei ir orumui (XXII skyrius)	BK 154 straipsnio 1 dalis
Nusikaltimai ir baudžiamieji nusižengimai vaikui ir šeimai (XXIII skyrius)	BK 156 straipsnio 2 dalis, BK 158 straipsnis, BK 161 straipsnis, BK 164 straipsnis
Nusikaltimai asmens privataus gyvenimo neliečiamumui (XXIV skyrius)	BK 165 straipsnio 1 dalis, BK 166 straipsnio 1 dalis, BK 167 straipsnio 1 dalis, BK 168 straipsnio 1 dalis
Nusikaltimai ir baudžiamieji nusižengimai asmens lygiateisiškumui ir sąžinės laisvei (XXV skyrius)	BK 169 straipsnis, BK 171 straipsnis
Nusikaltimai asmenų rinkimų ir Lietuvos Respublikos Prezidento, Seimo, Europos Parlamento, Savivaldybių tarybų ir merų rinkimų ar referendumų tvarkai, politinių organizacijų, analitinių centrų ir politinių kampanijų finansavimo tvarkai (XXVI skyrius)	BK 172 straipsnio 1 dalis, BK 173 straipsnio 1 dalis, BK 174 straipsnio 1 dalis, BK 175 straipsnio 1 dalis
Nusikaltimai ir baudžiamieji nusižengimai asmens socialinėms teisėms (XXVII skyrius)	BK 177 straipsnis
Nusikaltimai ir baudžiamieji nusižengimai nuosavybei, turtinėms teisėms ir turtiniams interesams (XXVIII skyrius)	BK 178 straipsnio 1 dalis, BK 178 straipsnio 4 dalis, BK 179 straipsnio 1 dalis, BK 179 straipsnio 3 dalis, BK 182 straipsnio 1 dalis, BK 182 straipsnio 3 dalis, BK 182 ¹ straipsnio 1 dalis, BK 183 straipsnio 1 dalis, BK 183 straipsnio 3 dalis, BK 184 straipsnio 1 dalis, BK 184 straipsnio 3 dalis, BK 185 straipsnis, BK 186 straipsnio 1 dalis, BK 186 straipsnio 2 dalis, BK 187 straipsnio 1 dalis, BK 188 straipsnio 1 dalis, BK 189 straipsnio 3 dalis
Nusikaltimai intelektinei ir pramoninei nuosavybei (XXIX skyrius)	BK 191 straipsnio 1 dalis, BK 192 straipsnio 1 dalis
Nusikaltimai elektroninių duomenų ir informacinių sistemų saugumui (XXX skyrius)	BK 196 straipsnio 1 dalis, BK 196 straipsnio 3 dalis, BK 197 straipsnio 3 dalis, BK 198 ¹ straipsnio 1 dalis, BK 198 ² 1 dalis
Nusikaltimai ir baudžiamieji nusižengimai ekonomikai ir verslo tvarkai (XXXI skyrius)	BK 201 straipsnio 1 dalis, BK 201 straipsnio 3 dalis, BK 202 straipsnio 2 dalis, BK 204 straipsnio 2 dalis, BK 206 straipsnio 1 dalis, BK 211 straipsnis
Nusikaltimai ir baudžiamieji nusižengimai finansų sistemai (XXXII skyrius)	BK 219 straipsnio 3 dalis, BK 223 straipsnio 1 dalis
Nusikaltimai ir baudžiamieji nusižengimai teisingumui (XXXIV skyrius)	BK 231 straipsnio 1 dalis, BK 233 straipsnio 1 dalis, BK 233 straipsnio 2 dalis, BK 235 straipsnio 1 dalis, BK 235 straipsnio 2 dalis, BK 236 straipsnio 1 dalis,

	BK 237 straipsnio 1 dalis, BK 238 straipsnio 1 dalis, BK 244 straipsnis, BK 245 straipsnis, BK 246 straipsnio 1 dalis, BK 247 straipsnis
Nusikaltimai ir baudžiamieji nusižengimai, susiję su disponavimu narkotinėmis ar psichotropinėmis, nuodingosiomis ar stipriai veikiančiomis medžiagomis (XXXVII skyrius)	BK 259 straipsnio 2 dalis, BK 265 straipsnio 1 dalis, BK 267 straipsnio 1 dalis, BK 268 straipsnio 1 dalis
Nusikaltimai ir baudžiamieji nusižengimai aplinkai ir žmonių sveikatai (XXXVIII skyrius)	BK 270 ¹ straipsnio 1 dalis, BK 270 ² straipsnio 1 dalis, BK 273 straipsnio 1 dalis, BK 274 straipsnio 2 dalis
Nusikaltimai ir baudžiamieji nusižengimai transporto eismo saugumui (XXXIX skyrius)	BK 278 straipsnio 3 dalis
Nusikaltimai ir baudžiamieji nusižengimai viešajai tvarkai (XL skyrius)	BK 284 straipsnis, BK 285 straipsnio 1 dalis
Nusikaltimai valstybės tarnautojo ar viešojo administravimo funkcijas atliekančio asmens veiklai (XLI skyrius)	BK 286 straipsnis, BK 288 straipsnis
Nusikaltimai ir baudžiamieji nusižengimai valdymo tvarkai (XLII skyrius)	BK 298 straipsnis
Nusikaltimai ir baudžiamieji nusižengimai valdymo tvarkai, susiję su dokumentų ar matavimo priemonių klastojimu (XLIII skyrius)	BK 303 straipsnio 1 dalis, BK 304 straipsnio 1 dalis
Nusikaltimai ir baudžiamieji nusižengimai dorovei (XLIV skyrius)	BK 309 straipsnio 1 dalis, BK 309 straipsnio 4 dalis, BK 310 straipsnio 1 dalis
Nusikaltimai ir baudžiamieji nusižengimai mirusiojo atminimui (XLV)	BK 311 straipsnio 1 dalis, BK 312 straipsnis, BK 313 straipsnio 1 dalis, BK 313 straipsnio 2 dalis

Šaltinis: sudaryta autoriaus.

Pagal teisinį reguliavimą viešųjų darbų bausmė yra dažna bausmė BK Specialiosios dalies straipsnių sankcijose – viešųjų darbų bausmė numatyta beveik trečdalyje visų BK Specialiosios dalies straipsnių sankcijų. Kita vertus, tarp BK Specialiosios dalies straipsnių, kurių sankcijose numatyta viešųjų darbų bausmė yra ir tokių, pagal kuriuos 5 metų laikotarpyje pirmosios instancijos teismai baudžiamųjų bylų nenagrinėjo. Remiantis Informatikos ir ryšių departamento pateikiamomis statistinėmis ataskaitomis apie baudžiamųjų bylų nagrinėjimą pirmosios instancijos teismuose 2017-2021 metais, šie BK Specialiosios dalies straipsniai yra BK 126 straipsnio 1 dalis, BK 134 straipsnis, BK 169 straipsnis, BK 174 straipsnio 1 dalis, BK 175 straipsnio 1 dalis, BK 182¹ straipsnio 1 dalis, BK 197 straipsnio 3 dalis, BK 219 straipsnio

3 dalis, BK 233 straipsnio 2 dalis, BK 270² straipsnio 1 dalis, BK 274 straipsnio 2 dalis, BK 298 straipsnis, BK 313 straipsnio 1 dalis.

Viešųjų darbų bausmės taikymo praktiką tikslinga nagrinėti remiantis teismų praktika. Teismai ne tik skiria viešųjų darbų bausmę už nusikalstamas veikas, bet ir sprendžia dėl atleidimo nuo viešųjų darbų bausmės paskiriant baudžiamojo arba auklėjamojo poveikio priemones, dėl viešųjų darbų bausmės laiko pratęsimo bei dėl viešųjų darbų bausmės pakeitimo kita bausme arba bausmėmis. Atsižvelgiant į tai, pasirinkta nagrinėti baudžiamąsias bylas 2 aspektais – viešųjų darbų bausmės skyrimo aspektu ir viešųjų darbų bausmės (BK 46 str.) taikymo aspektu. Abiem atvejais atsitiktine tvarka pasirinkta nagrinėti po 50 pirmosios instancijos teismo bylų (nuo 2017 m. iki 2021 m.) iš teismų informacinės sistemos Infolex (po 10 bylų iš kiekvienų metų).

Analizuojant bylas, kuriose teismas asmenims paskyrė viešųjų darbų bausmę, nagrinėta, koks baudžiamasis procesas šiose bylose dažniausias (bendrasis baudžiamasis procesas ar supaprastintas baudžiamasis procesas), už kokias nusikalstamas veikas teismai skiria viešųjų darbų bausmę, kokia yra viešųjų darbų bausmės trukmė, kaip dažnai teismai kartu su viešųjų darbų bausme skiria baudžiamojo poveikio priemonę – dalyvavimą smurtinį elgesį keičiančiose programose ir kokiais motyvais teismas grindžia sprendimą skirti asmeniui viešųjų darbų bausmę.

Iš 50 nagrinėtų bylų tik 2 bylas - 1-981-857/2020 ir 1-637-799/2019 pirmosios instancijos teismas išnagrinėjo bendrojo baudžiamojo proceso tvarka (Panevėžio apylinkės teismo 2020 m. gruodžio 16 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje, Tauragės apylinkės teismo 2019 m. lapkričio 28 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje). Kitos bylos nagrinėtos supaprastinto baudžiamojo proceso tvarka, šiose bylose teismas pritaikė BK 64¹ str. ir kaltininkui paskirtą viešųjų darbų bausmę sumažino vienu trečdaliu. Byla 1-2785-935/2017 išnagrinėta pagreitinto proceso tvarka (Vilniaus miesto apylinkės teismo 2017 m. lapkričio 10 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje). Bylose 1-375-831/2019, 1-2179-288/2019 ir 1-713-958/2020 teismas taikė sutrumpintą įrodymų tyrimą (Marijampolės apylinkės teismo 2019 m. spalio 28 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje, Kauno apylinkės teismo 2019 m. spalio 24 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje, Utenos apylinkės teismo 2020 m. gruodžio 18 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje). Likusias 44 bylas teismas išnagrinėjo pritaikęs teismo baudžiamąjį įsakymą.

Iš nagrinėtų 50 bylų 21 byloje asmuo pripažintas kaltu pagal BK 140 str. 2 d., 10 bylų – pagal BK 140 str. 1 d., 4 bylose - BK 259 str. 2 d., po 3 bylas – BK 235 str. 1 d., BK 284 str.,

po 2 bylas – BK 145 str. 1 d., BK 178 str. 1 d., BK 286 str., po 1 bylą – BK 183 str. 1 d., BK 187 str. 1d., BK 310 str.

Viešųjų darbų bausmės trukmė nagrinėtose bylose – 2 mėnesiai viešųjų darbų po 20 valandų per mėnesį (5 bylos), 2 mėnesiai viešųjų darbų po 25 valandas per mėnesį (1 byla), 2 mėnesiai viešųjų darbų po 30 valandų per mėnesį (1 byla), 4 mėnesiai viešųjų darbų po 20 valandų per mėnesį (14 bylų), 4 mėnesiai viešųjų darbų po 30 valandų per mėnesį (11 bylų), 4 mėnesiai viešųjų darbų po 10 valandų per mėnesį (1 byla), 4 mėnesiai viešųjų darbų po 15 valandų per mėnesį (2 bylos), 4 mėnesiai viešųjų darbų po 10 valandų per mėnesį (1 byla), 6 mėnesiai viešųjų darbų po 30 valandų per mėnesį (5 bylos), 6 mėnesiai viešųjų darbų po 25 valandas per mėnesį (2 bylos), 6 mėnesiai viešųjų darbų po 20 valandų per mėnesį (3 bylos), 6 mėnesiai viešųjų darbų po 40 valandų per mėnesį (1 byla), 6 mėnesiai viešųjų darbų po 32 valandas per mėnesį (1 byla), 8 mėnesiai viešųjų darbų po 25 valandas per mėnesį (1 byla), 8 mėnesiai viešųjų darbų po 30 valandų per mėnesį (1 byla).

Kartu su viešųjų darbų bausme teismas gali paskirti baudžiamojo poveikio priemonę – dalyvavimą smurtinį elgesį keičiančiose programose. Iš 50 nagrinėtų bylų 13 bylų teismas nuteistajam kartu su viešųjų darbų bausme paskyrė šią baudžiamojo poveikio priemonę. 12 bylų dalyvavimas smurtinį elgesį keičiančiose programose kartu su viešųjų darbų bausme paskirtas asmeniui, teismo pripažintam kaltu pagal BK 140 str. 2 d., 1 byloje – pagal BK 145 str. 1 d. Dalyvavimą smurtinį elgesį keičiančiose programose, remiantis analizuotomis bylomis, teismas kartu su viešųjų darbų bausme dažniausiai skiria už smurtą artimoje aplinkoje. Kita vertus, ne kiekvienoje byloje, kurioje asmuo pripažintas kaltu pagal BK 140 str. 2 d. ir jam paskirta viešųjų darbų bausmė, teismas kartu su viešųjų darbų bausme paskiria dalyvavimą smurtinį elgesį keičiančiose programose. Teismas dėl minėtos baudžiamojo poveikio priemonės skyrimo kartu su viešųjų darbų bausme sprendžia pagal bylos aplinkybes kiekvienu konkrečiu atveju.

Skirdamas bausmę, teismas atsižvelgia į padarytos nusikalstamos veikos pavojingumo laipsnį ir stadiją, į kaltės formą ir rūšį, įstatymo ginamas vertybes, į kėsinimosi dalyko vertingumą, padarytos žalos dydį ir mastą, nusikaltimo tikslus ir motyvus, nusikaltimo padarymo būdą, laiką ir vietą, žalingų pasekmių turinį ir sunkumą, atsakomybę lengvinančias ir sunkinančias aplinkybes, taip pat kaltinamojo asmenybę. Išsamiau panagrinėtini šie aspektai: atsakomybę lengvinančios ir sunkinančios aplinkybės, ar kaltinamasis baustas administracine tvarka, ar kaltinamasis dirba, ar kaltinamasis yra teistas ir jeigu teistas, ar teistumas yra išnykęs, ar neišnykęs.

Nagrinėtose bylose dažniausia kaltinamojo atsakomybę lengvinanti aplinkybė - kaltinamojo prisipažinimas padarius nusikalstamą veiką ir nuoširdus gailėjimasis (BK 59 str. 1 d. 2 p.). Nagrinėtose bylose dažniausia atsakomybę sunkinanti aplinkybė – nusikalstamos veikos padarymas apsvaigus nuo alkoholio, kai ši aplinkybė turėjo įtakos nusikalstamos veikos padarymui (BK 60 str. 1 d. 9 p.). Byloje 1-1977-914/2018 teismas kaltinamojo atsakomybę sunkinančia aplinkybe pripažino tai, kad asmuo nusikalto būdamas recidyvistu (BK 60 str. 1 d. 13 p.) (Šiaulių apylinkės teismo 2018 m. lapkričio 23 d. baudžiamasis įsakymas). Iš 50 nagrinėtų bylų 33 bylose kaltinamasis buvo baustas administracine tvarka, 23 bylose kaltinamasis niekur nedarė, 33 bylose kaltinamasis nebuvo anksčiau teistas.

Analizuojant bylas dėl BK 46 straipsnio taikymo, nagrinėta, kokios yra teismų praktikos tendencijos dėl BK 46 straipsnio taikymo atsižvelgiant į bylos esmę, viešųjų darbų atlikimo vietą, probacijos tarnybos argumentus teikiant atitinkamus teikimus bei teismo motyvus nusprendžiant tenkinti teikimą arba jį atmesti.

2 lentelė. **Bylų numeravimas tekste (2017 m. teismų praktika).**

Nr.	Bylos numeris	Teismo pavadinimas ir data
1.	T-1284-1034/2017	Vilniaus miesto apylinkės teismo 2017 m. gruodžio 28 d. nutartis baudžiamojoje byloje
2.	T-85-857/2017	Panevėžio apylinkės teismo 2017 m. gruodžio 28 d. nutartis baudžiamojoje byloje
3.	T-312-448/2017	Alytaus rajono apylinkės teismo 2017 m. spalio 18 d. nutartis baudžiamojoje byloje
4.	T-1414-240/2017 (1-1625-240/2017)	Kauno apylinkės teismo 2017 m. lapkričio 17 d. nutartis baudžiamojoje byloje
5.	T-29-780/2017	Lazdijų rajono apylinkės teismo 2017 m. lapkričio 9 d. nutartis baudžiamojoje byloje
6.	T-1372-966/2017 (1-1374-966/2017)	Kauno apylinkės teismo 2017 m. lapkričio 3 d. nutartis baudžiamojoje byloje
7.	T-334-610/2017	Marijampolės rajono apylinkės teismo 2017 m. spalio 16 d. nutartis baudžiamojoje byloje
8.	T-61-517/2017	Ukmergės rajono apylinkės teismo 2017 m. spalio 30 d. nutartis baudžiamojoje byloje
9.	T-39-964/2017	Molėtų rajono apylinkės teismo 2017 m. spalio 25 d. nutartis baudžiamojoje byloje
10.	T-353-482/2017	Marijampolės rajono apylinkės teismo 2017 m. spalio 19 d. nutartis baudžiamojoje byloje

Šaltinis: sudaryta autoriaus

Visos 10 pasirinktų 2017 m. pirmosios instancijos teismo nagrinėtų bylų dėl viešųjų darbų bausmės taikymo susiję su ankstesnės redakcijos (iki 2019 m. liepos 5 d.) BK 46 straipsnio 7 dalimi. 5 bylose teismas sprendė klausimą dėl viešųjų darbų bausmės pakeitimo į arešto bausmę (bylose Nr. 1, Nr. 2, Nr. 8, Nr. 9, Nr. 10). 5 bylose teismas sprendė klausimą dėl viešųjų darbų bausmės pakeitimo į baudos arba arešto bausmę (bylose Nr. 3, Nr. 4, Nr. 5, Nr. 6, Nr. 7).

Viešųjų darbų atlikimo vieta analizuotose bylose yra labdaros ir paramos fondas „Maisto bankas“ (bylose Nr. 1, Nr. 6), VšĮ Vilniaus miesto klinikinė ligoninė (byloje Nr. 1), SĮ „Kapinių priežiūra“ (byloje Nr. 4), nenurodyta viešųjų darbų atlikimo vieta (byloje Nr. 3) ir savivaldybė (likę 5 bylos).

Probacijos tarnyba, prašydama teismo viešųjų darbų bausmę pakeisti arešto bausme arba kita bausme (baudos arba arešto bausme), teikimą grindžia tuo, kad nuteistieji net ir po įspėjimo vengia atlikti viešųjų darbų bausmę (7 bylos). Byloje Nr. 6 probacijos tarnyba teikimu siūlo nuteistajam paskirtą viešųjų darbų bausmę pakeisti bauda arba areštu, nes nuteistasis viešųjų darbų nepradėjo atlikti, o atvykęs į probacijos tarnybą paaiškino, kad dirba, tačiau patikrinus informaciją nustatyta, kad asmuo nedirba – taigi nuteistasis vengia atlikti jam paskirtus viešuosius darbus. Byloje Nr. 3 probacijos tarnyba įvertino tai, kad nuteistasis šaukiamas neatvyksta į probacijos tarnybą, apie neatvykimo priežastis neinformuoja, negyvena nurodytu adresu, vengia bendrauti su probacijos tarnybos pareigūnais. Būdamas sveikas ir darbingas, be pateisinamos priežasties, per mėnesį neišdirbo 25 valandų viešųjų darbų bausmės. Byloje Nr. 7 probacijos tarnyba prašo pakeisti nuteistajai paskirtą viešųjų darbų bausmę į areštą, nes nuteistoji viešųjų darbų neišdirbo.

6 nagrinėtose bylose iš 10 teismas tenkino probacijos tarnybos teikimą pakeisti viešųjų darbų bausmę arešto bausme arba pakeisti viešųjų darbų bausmę baudos arba arešto bausme. Tokį sprendimą teismas motyvuoja tuo, jog nuteistieji net ir po įspėjimo ir toliau vengia atlikti viešųjų darbų bausmę, nepateikia teismui pateisinamų priežasčių, kodėl jie neatlieka viešųjų darbų bausmės, nuteistųjų elgesys rodo, kad jokių pastangų vykdyti bausmę jie nededa, nuteistųjų požiūris į paskirtą bausmę ir jos vykdymą yra atsainus ir lengvabūdiškas (bylose Nr. 1, Nr. 2, Nr. 4, Nr. 5, Nr. 10). Byloje Nr. 6 nuteistasis nepradėjo dirbti jam paskirtų viešųjų darbų dėl objektyvių priežasčių, pats nuteistasis nesutiko atlikti viešųjų darbų, kadangi ketino įsidarbinti, todėl šiuo atveju spręstinas klausimas dėl viešųjų darbų bausmės pakeitimo į baudą (BK 46 str. 8 d.). Nuteistasis nurodė, kad turės galimybę sumokėti baudą dalimis, nes ketina

dirbti, administracines nuobaudas moka dalimis. Atsižvelgdamas į visas aplinkybes, teismas nusprendė viešųjų darbų bausmę pakeisti bauda.

4 iš 10 nagrinėtų bylų teismas atmetė probacijos tarnybos teikimą pakeisti viešųjų darbų bausmę arešto bausme arba pakeisti viešųjų darbų bausmę baudos arba arešto bausme. Šiose bylose teismo motyvai atmesti probacijos tarnybos teikimą buvo skirtingi. Byloje Nr. 3 teismas konstatavo, kad nuteistasis nebuvo supažindintas su viešųjų darbų bausmės vykdymo tvarka ir nevykdymo galimomis teisinėmis pasekmėmis. Byloje Nr. 8 teismas pažymėjo, kad viešųjų darbų bausmės keisti kita bausmės rūšimi netikslinga, nes probacijos skyriaus teikimu prašoma kita bausme pakeisti viešųjų darbų bausmė jau buvo subendrinta su nauju baudžiamuoju įsakymu paskirta bausme. Byloje Nr. 9 teismas atsižvelgė į aplinkybių visumą (nuteistoji informavo apie gyvenamosios vietos pasikeitimą, teiravosi dėl nemokamų viešųjų darbų atlikimo, daugiau nei trečdalį viešųjų darbų atidirbo, pažadėjo per dvi savaites atidirbti visus jai paskirtus viešuosius darbus, iki bausmės pabaigos dar liko daugiau nei mėnuo) ir padarė išvadą, kad vis dar yra pagrindas manyti, kad bausmės tikslai bus pasiekti ir neizoliuojant nuteistosios nuo visuomenės. Teismo vertinimu, nuteistajai iš dalies įvykdytos viešųjų darbų bausmės pakeitimas arešto bausme šiuo metu nebūtų proporcinga priemonė padarytiems pažeidimams. Byloje Nr. 7 nuteistoji bausmės atlikimo metu turėjo nedarbingumą ir negalėjo dirbti viešųjų darbų, yra išdirbusi 60 valandų viešųjų darbų. Tai, kad nuteistoji dirbo viešuosius darbus, parodo, kad ji piktybiškai nevengia atlikti paskirtos bausmės, yra suinteresuota ją atlikti. Tuo remdamasis teismas neabejotinai nenustatė piktybiško vengimo atlikti bausmę.

3 lentelė. Bylų numeravimas tekste (2018 m. teismų praktika).

Nr.	Bylos numeris	Teismo pavadinimas ir data
11.	T-497-1023/2018	Alytaus apylinkės teismo 2018 m. gruodžio 28 d. nutartis baudžiamojoje byloje
12.	T-341-786/2018	Utenos apylinkės teismo 2018 m. gruodžio 3 d. nutartis baudžiamojoje byloje
13.	T-683-564/2018	Marijampolės apylinkės teismo 2018 m. lapkričio 29 d. nutartis baudžiamojoje byloje
14.	T-660-633/2018 (1-843-633/2018)	Marijampolės apylinkės teismo 2018 m. spalio 15 d. nutartis baudžiamojoje byloje
15.	T-1911-725/2018 (1-2600-725/2017)	Kauno apylinkės teismo 2018 m. lapkričio 16 d. nutartis baudžiamojoje byloje
16.	T-1091-990/2018	Vilniaus miesto apylinkės teismo 2018 m. spalio 12 d. nutartis baudžiamojoje byloje

17.	T-550-733/2018	Tauragės apylinkės teismo 2018 m. lapkričio 12 d. nutartis baudžiamojoje byloje
18.	T-1945-917/2018 (1-1583-917/2018)	Kauno apylinkės teismo 2018 m. spalio 24 d. nutartis baudžiamojoje byloje
19.	T-2100-919/2018 (1-1883-919/2018)	Kauno apylinkės teismo 2018 m. spalio 11 d. nutartis baudžiamojoje byloje
20.	T-1065-716/2018	Vilniaus miesto apylinkės teismo 2018 m. spalio 19 d. nutartis baudžiamojoje byloje

Šaltinis: sudaryta autoriaus.

Iš 10 pasirinktų 2018 m. bylų dėl BK 46 straipsnio taikymo, 6 bylos susiję su viešųjų darbų bausmės pakeitimu bauda arba areštu (bylos Nr. 13, Nr. 14, Nr. 17, Nr. 18, Nr. 19, Nr. 20). 2 bylose teismas sprendė klausimą dėl viešųjų darbų bausmės pakeitimo arešto bausme (bylose Nr. 11, Nr. 16). Likusios bylos susiję su atleidimu nuo viešųjų darbų bausmės paskiriant baudžiamojo poveikio priemonę (Nr. 12) ir su viešųjų darbų bausmės termino pratęsimu (Nr. 15).

Viešųjų darbų atlikimo vieta nagrinėtose bylose yra Vilniaus arkivyskupijos Caritas skyrius (byloje Nr. 20), Kauno savivaldybės įmonė (byloje Nr. 19), nenurodyta viešųjų darbų atlikimo vieta (bylose Nr. 14, Nr. 16, Nr. 18) ir savivaldybė (likę 5 bylos).

Probacijos tarnyba, prašydama teismo pakeisti viešųjų darbų bausmę areštu arba viešųjų darbų bausmę pakeisti kita bausme (areštu arba bauda), teikimą grindžia tuo, kad nuteistieji vengia atlikti viešųjų darbų bausmę (asmuo iš viso nepradėjo atlikti viešųjų darbų bausmės, asmuo atliko tik dalį viešųjų darbų bausmės, buvo įspėtas dėl teisinių pasekmių vengiant atlikti viešųjų darbų bausmę, tačiau net ir po įspėjimo neatliko visos likusios viešųjų darbų bausmės dalies). Byloje Nr. 14 probacijos tarnybos skyrius prašo paskirtąją viešųjų darbų bausmę nuteistajam pakeisti bausme arba arešto bausme, kadangi jis rašytiniu pareiškimu atsisakė atlikti viešųjų darbų bausmę, motyvuodamas dideliu savo užimtumu ir įsipareigojimais darbinėje veikloje (versle). Byloje Nr. 12 probacijos skyrius prašo nuteistajam paskirtą viešųjų darbų bausmę pakeisti kita baudžiamojo poveikio priemone, kadangi nuteistasis dėl objektyvių priežasčių negali vykdyti paskirtos bausmės. Byloje Nr. 15 probacijos tarnyba teikimu prašo teismo spręsti klausimą dėl viešųjų darbų bausmės termino pratęsimo, nes viešųjų darbų bausmės atlikimo laikotarpiu asmeniui atlikta operacija ir rehabilitacija.

6 bylose iš 10 nagrinėtų teismas tenkino atitinkamą probacijos tarnybos teikimą. Teismas tokį sprendimą motyvavo tuo, kad nuteistieji vengia atlikti viešųjų darbų bausmę.

Byloje Nr. 11 nuteistojo vengimas atlikti viešųjų darbų bausmę pasireiškė tuo, kad jis nesilaikė teismo skirto įpareigojimo išdirbti nustatytą laiką viešųjų darbų, bausmės laikotarpiu nebendradarbiavo su probacijos tarnybos pareigūnais, nedarė tinkamų išvadų net būdamas įspėtas probacijos skyriaus pareigūnų. Teismas šioje byloje pabrėžė, kad ne kas nors kitas, o tik pats nuteistasis privalo būti suinteresuotas jam paskirtų įpareigojimų tinkamu ir nepriekaištingu vykdymu. Byloje Nr. 19 teismo nustatytų aplinkybių visuma (nuteistasis nevykdo viešųjų darbų, nei vieno karto nepristatė užpildyto darbo laiko apskaitos žiniaraščio, jokių pateisinamų priežasčių dėl neatvykimo nenurodė, šaukiamas neatvyko į Probacijos tarnybos skyrių) leidžia pagrįstai spręsti, kad nuteistasis vengia atlikti jam paskirtą viešųjų darbų bausmę. Byloje Nr. 20 teismas konstatavo, kad asmuo buvo įspėtas dėl galimų teisinių pasekmių vengiant atlikti viešųjų darbų bausmę, tačiau net po įspėjimo viešųjų darbų ir toliau neatliko, pats nuteistasis viešųjų darbų atlikti nebesutinka. Šios aplinkybės leidžia teismui daryti išvadą, kad nuteistasis vengia atlikti viešųjų darbų bausmę. Byloje Nr. 12 teismas, atsižvelgdamas į tai, kad nuteistasis negali atlikti viešųjų darbų bausmės dėl objektyvių priežasčių (nuteistajam buvo nurodyta, kad viešuosius darbus privalo atlikti tik darbo dienomis ir darbo valandomis, tačiau nuteistasis įsidarbino, darbo dienomis ir darbo valandomis turi dirbti darbovietėje) nusprendė, kad nuteistasis atleistinas nuo neatliktos viešųjų darbų bausmės ir ši bausmė keistina baudžiamojo poveikio priemone – įmoka į nukentėjusių nuo nusikaltimų asmenų fondą. Byloje Nr. 14 teismas pažymėjo, kad nuteistojo nurodyti nesutikimo dirbti viešus darbus motyvai yra logiški, įtikinami, neteikia pagrindo manyti, jog nuteistasis vengia atlikti bet kokią bausmę, kadangi piniginės lėšos baudos mokėjimui bus gautos iš to paties šaltinio – nuteistojo darbo, tik baudos atveju iš jo individualios darbinės veiklos pagal verslo liudijimą. Atsižvelgdamas į tai, teismas nuteistajam paskirtą ir neatliktą viešųjų darbų bausmę pakeičia į baudos bausmę.

4 bylose iš 10 nagrinėtų teismas atmetė probacijos tarnybos teikimą. Byloje Nr. 13 teismas atkreipė dėmesį į tai, kad nėra nustatyta piktybiško viešųjų darbų bausmės vengimo (nuteistoji atliko didesnę dalį jai paskirtos viešųjų darbų bausmės, o medicininiai duomenys patvirtina, jog bausmės negalėjo atlikti dėl ligos, numatomas ilgalaikis gydymas). Todėl keisti neatliktą bausmės dalį į areštą ar baudą nėra pagrindo. Byloje Nr. 17 teismas konstatavo, kad nuteistasis nevengia atlikti viešųjų darbų bausmės. Teismo posėdyje nuteistasis patvirtino, kad atlikti bausmės nevengia, o pirmuosius 2 mėnesius viešųjų darbų negalėjo atlikti dėl susižalotos kojos, nors tai patvirtinančių dokumentų neturi, tačiau iki bylos nagrinėjimo teisme dienos yra atlikęs viešųjų darbų daugiau nei 60 valandų ir ketina jas visas atlikti iki bausmės

vykdymo pabaigos. Nuteistajam liko atlikti tik 40 valandų viešųjų darbų, o bausmės vykdymo laikas dar nėra pasibaigęs. Byloje Nr. 18 teismas nustatė, kad šiuo metu nėra galimybės paskirtosios bausmės – viešųjų darbų – nuteistajai pakeisti kita bausmės rūšimi – bauda, kadangi ji nederba, o arešto bausmė šiuo metu dar būtų itin griežta nuteistosios atžvilgiu. Byloje Nr. 16 teismas nuteistojo nurodytą viešųjų darbų neatlikimo priežastį (sezoninį darbą statybose) lako pateisinama ir sudarančia pagrindą pratęsti viešųjų darbų laiką 2 mėnesiams, įpareigojant nuteistąjį per šį laiką išdirbti teismo paskirtus viešuosius darbus. Teismas taip pat pažymi, kad jeigu per šį terminą viešųjų darbų bausmė nebus atlikta, tai bus pagrindas spręsti dėl viešųjų darbų bausmės pakeitimo į arešto bausmę.

4 lentelė. Bylų numeravimas tekste (2019 m. teismų praktika).

Nr.	Bylos numeris	Teismo pavadinimas ir data
21.	T-1338-1035/2019	Vilniaus miesto apylinkės teismo 2019 m. gruodžio 31 d. nutartis baudžiamojoje byloje
22.	T-2431-573/2019 (1-1710-926/2019)	Kauno apylinkės teismo 2019 m. gruodžio 27 d. nutartis baudžiamojoje byloje
23.	T-1612-649/2019 (1-875-649/2019)	Panevėžio apylinkės teismo 2019 m. gruodžio 23 d. nutartis baudžiamojoje byloje
24.	T-1306-992/2019	Vilniaus miesto apylinkės teismo 2019 m. gruodžio 20 d. nutartis baudžiamojoje byloje
25.	T-1341-908/2019	Vilniaus miesto apylinkės teismo 2019 m. gruodžio 13 d. nutartis baudžiamojoje byloje
26.	T-591-586/2019	Klaipėdos apylinkės teismo 2019 m. gruodžio 13 d. nutartis baudžiamojoje byloje
27.	T-561-269/2019 (Nr. 1-393-927/2019)	Vilniaus regiono apylinkės teismo 2019 m. gruodžio 6 d. nutartis baudžiamojoje byloje
28.	T-1460-434/2019	Panevėžio apylinkės teismo 2019 m. lapkričio 20 d. nutartis baudžiamojoje byloje
29.	T-2345-573/2019 (1-1652-926/2015)	Kauno apylinkės teismo 2019 m. lapkričio 26 d. nutartis baudžiamojoje byloje
30.	T-602-805/2019	Alytaus apylinkės teismo 2019 m. lapkričio 26 d. nutartis baudžiamojoje byloje

Šaltinis: sudaryta autoriaus.

Iš 10 nagrinėtų 2019 m. pirmosios instancijos teismo bylų dėl BK 46 straipsnio taikymo, daugiausiai bylų – 4 yra susiję su viešųjų darbų bausmės pakeitimu į laisvės apribojimo bausmę (bylos Nr. 23, Nr. 26, Nr. 27, Nr. 28). Iš likusių 6 bylų 3 bylose teismas sprendė klausimą dėl

viešųjų darbų bausmės pakeitimo į baudos bausmę (bylos Nr. 21, Nr. 24, Nr. 25) bei 3 bylose – klausimą dėl viešųjų darbų bausmės pakeitimo į baudos arba laisvės apribojimo bausmę (bylos Nr. 22, Nr. 29, Nr. 30).

Viešųjų darbų atlikimo vieta šiose nagrinėtose bylose yra seniūnija (bylos Nr. 27, Nr. 30) bei nenurodyta viešųjų darbų atlikimo vieta (likę 8 bylos).

Probacijos tarnyba, teismo prašydama pakeisti viešųjų darbų bausmę baudos bausme, laisvės apribojimo bausme arba kita bausme (baudos arba laisvės apribojimo bausme) teikimą motyvuoja tuo, kad nuteistieji vengia atlikti viešųjų darbų bausmę. Vengimas pasireiškia tuo, kad nuteistieji neatliko visos arba dalies jiems paskirtos viešųjų darbų bausmės arba net nepradėjo atlikti šios bausmės be pateisinamų priežasčių (bylos Nr. 21, Nr. 22, Nr. 23, Nr. 24, Nr. 25, Nr. 27, Nr. 28, Nr. 30). Byloje Nr. 23 probacijos tarnyba prašė teismo nuteistajai paskirtą viešųjų darbų bausmę pakeisti laisvės apribojimo bausme, nes nuteistoji, būdama įspėta dėl vengimo atlikti viešuosius darbus teisinių pasekmių, prižadėjo šią bausmę atlikti, jai buvo pratęstas bausmės atlikimo laikas, tačiau paaiškėjo, kad nuteistoji neatliko nei vienos valandos viešųjų darbų iš likusių 49 valandų ir nesiruošia atlikinėti. Byloje Nr. 29 probacijos tarnyba prašė pakeisti nuteistajam paskirtą viešųjų darbų bausmę į baudą arba laisvės apribojimą. Šį prašymą probacijos tarnyba pagrindė tuo, kad nuteistasis kviečiamas neatvyko į probacijos tarnybą, buvo paskelbta jo paieška, nes buvo nežinoma gyvenamoji vieta, vėliau buvo nustatyta, kur nuteistasis gyvena. Po kurio laiko asmuo, prisistatantis nuteistuoju, telefonu išreiškė norą, kad jam paskirta viešųjų darbų bausmė būtų pakeista į baudą.

7 bylose iš 10 teismas tenkino probacijos tarnybos teikimą dėl viešųjų darbų bausmės pakeitimo kita bausme (baudos bausme, laisvės apribojimo bausme arba baudos arba laisvės apribojimo bausme). Teismas konstatavo, kad šiose bylose nuteistieji vengė atlikti viešųjų darbų bausmę. Vengimas pasireiškė tuo, kad nuteistieji raginami neatvyko į probacijos tarnybą, nepateikė informacijos apie save ar savo buvimo vietą, pažadėjo, tačiau vis tiek neatvyko į probacijos tarnybą, atsisakė bendrauti telefonu, nereagavo į įspėjimus dėl galimų teisinių pasekmių vengiant atlikti viešųjų darbų bausmę, nurodė, kad viešųjų darbų bausmės neatliko, nes tingėjo.

3 bylose iš 10 teismas atitinkamą probacijos tarnybos teikimą atmetė. Byloje Nr. 22 teismas konstatavo, kad nuteistasis nagrinėjamu atveju ne tik kad nėra gavęs įspėjimo dėl galimų teisinių pasekmių vengiant atlikti viešuosius darbus, bet ir nėra supažindintas su viešųjų darbų bausmės atlikimo tvarka. Probacijos tarnyba kreipėsi į teismą iš esmės ne dėl to, kad nuteistasis vengia atlikti viešuosius darbus, o dėl to, kad nežino, kur jis yra. Tačiau teismas

pažymi, kad BVK 18 straipsnio 1 dalyje numatyta, kad viešųjų darbų bausmę vykdo probacijos tarnyba, o to paties straipsnio 2 dalyje – kad policija atlieka nuteistųjų, kurių buvimo vieta nežinoma, paiešką. Akivaizdu, kad kol nuteistojo buvimo vieta nežinoma, nebus įmanoma įvykdyti jokios bausmės, nepriklausomai nuo bausmės rūšies. Byloje Nr. 24 teismas pripažino, kad įvertinus nepavyzdinį nuteistojo elgesį, egzistuoja formalus pagrindas tenkinti teikimą ir pakeisti viešųjų darbų bausmę baudos bausme. Kita vertus, teismas atsižvelgia į tai, kad asmuo dalį teismo nuosprendžiu skirtų viešųjų darbų išdirbo, teisme nuteistasis išreiškė norą atlikti ir likusią viešųjų darbų bausmę. Įvertinus nuteistojo išsakytą poziciją dėl likusios bausmės atlikimo, taip pat tai, kad nuteistasis šiuo metu niekur nedirba ir nuolatinių pajamų negauna, likusios viešųjų darbų bausmės pakeitimas į baudą nebus efektyvus ir neužtikrins bausmės paskirties. Būtent termino pratęsimas neatliktai bausmės daliai atlikti nagrinėjamu atveju yra tinkamiausias būdas užtikrinti, kad nuteistajam paskirta bausmė būtų įvykdyta. Byloje Nr. 30 teismas nusprendė, kad nuteistoji per visą jai paskirtos bausmės laikotarpį (iki bausmės pabaigos) išdirbo visas jai paskirtas viešųjų darbų valandas. Teismas konstatuoja, kad nėra faktinio ir teisinio pagrindo tenkinti probacijos tarnybos teikimą.

5 lentelė. Bylų numeravimas tekste (2020 m. teismų praktika).

Nr.	Bylos numeris	Teismo pavadinimas ir data
31.	T-353-351/2020	Tauragės apylinkės teismo 2020 m. gruodžio 21 d. nutartis baudžiamojoje byloje
32.	T-321-786/2020	Utenos apylinkės teismo 2020 m. gruodžio 15 d. nutartis baudžiamojoje byloje
33.	eT-1399-476/2020	Šiaulių apylinkės teismo 2020 m. gruodžio 14 d. nutartis baudžiamojoje byloje
34.	T-578-269/2020	Vilniaus regiono apylinkės teismo 2020 m. gruodžio 15 d. nutartis baudžiamojoje byloje
35.	T-261-1112/2020	Telšių apylinkės teismo 2020 m. gruodžio 8 d. nutartis baudžiamojoje byloje
36.	T-2097-336/2020	Kauno apylinkės teismo 2020 m. lapkričio 30 d. nutartis baudžiamojoje byloje
37.	T-561-927/2020	Vilniaus regiono apylinkės teismo 2020 m. lapkričio 20 d. nutartis baudžiamojoje byloje
38.	T-1924-408/2020 (1-913-408/2018)	Kauno apylinkės teismo 2020 m. lapkričio 23 d. nutartis baudžiamojoje byloje
39.	T-579-564/2020	Marijampolės apylinkės teismo 2020 m. lapkričio 27 d. nutartis baudžiamojoje byloje

40.	eT-1175-1138/2020	Šiaulių apylinkės teismo 2020 m. spalio 30 d. nutartis baudžiamojoje byloje
-----	-------------------	--

Šaltinis: sudaryta autoriaus.

Visos 10 analizuotų 2020 m. pirmosios instancijos teismo bylų yra susiję su BK 46 straipsnio 7 dalies taikymu. 6 bylose teismas sprendė klausimą dėl viešųjų darbų bausmės pakeitimo baudos bausme arba laisvės apribojimo bausme (bylose Nr. 31, Nr. 32, Nr. 33, Nr. 35, Nr. 38, Nr. 39). 3 bylose teismas sprendė klausimą dėl viešųjų bausmės pakeitimo baudos bausme (bylose Nr. 34, Nr. 37, Nr. 40), 1 byloje – dėl viešųjų darbų bausmės pakeitimo laisvės apribojimo bausme (byloje Nr. 36).

Viešųjų darbų atlikimo vieta šiose nagrinėtose bylose yra seniūnija (5 bylos) ir nenurodyta viešųjų darbų atlikimo vieta (5 bylos).

Probacijos tarnyba, teikimu prašydama teismo pakeisti nuteistiesiems paskirtą viešųjų darbų bausmę bauda, laisvės apribojimu ar kita bausme (bauda arba laisvės apribojimu), teikimą motyvuoja tuo, kad nuteistieji vengia atlikti viešųjų darbų bausmę. Vengimas pasireiškia tuo, kad nuteistasis, žinodamas, kad turi atlikti viešųjų darbų bausmę išvyko į užsienį ir iš viso ne pradėjo atlikti jam teismo paskirtos viešųjų darbų bausmės (byla Nr. 40), nuteistasis net po įspėjimo taip ir ne pradėjo atlikinėti viešųjų darbų bausmės, be to, nesiregistruoja Užimtumo tarnyboje, yra bedarbis, sistemingai daro administracinius nusižengimus, priežiūros laikotarpiu jo atžvilgiu pradėti trys nauji ikiteisminiai tyrimai (byla Nr. 37), nuteistoji sistemingai ir piktybiškai vengia atlikti likusią viešųjų darbų bausmės dalį, su tarnyba nebendradarbiauja, kviečiama neatvyksta (byla Nr. 38), nors nuteistasis viešųjų darbų bausmės atlikimo laikotarpiu buvo nedarbingas, tačiau nei prieš nedarbingumą, nei po jo nesikreipė dėl viešųjų darbų išdirbimo (byla Nr. 39).

Byloje Nr. 35 teismas atmetė probacijos tarnybos teikimą pakeisti nuteistajam paskirtą viešųjų darbų bausmę į baudos arba laisvės apribojimo bausmę. Teismas konstatavo, kad nuteistajam Telšių apylinkės teismo 2020 m. lapkričio 11 d. teismo baudžiamuoju įsakymu paskirta bausmė subendrinta su Telšių apylinkės teismo 2020 m. rugsėjo 10 d. teismo baudžiamuoju įsakymu paskirta viešųjų darbų bausme ir skirta galutinė subendrinta viešųjų darbų bausmė.

Likusiose 9 bylose teismas tenkino probacijos tarnybos teikimą dėl viešųjų darbų bausmės pakeitimo, nes nustatė, kad nuteistieji vengė atlikti teismo paskirtą viešųjų darbų bausmę. Byloje Nr. 32 teismas atkreipė dėmesį į tai, kad asmuo turėjo suprasti, kad jis, kaip

nuteistasis, turi vykdyti visas jam teismo skirtos bausmės sąlygas, o jų negalėdamas vykdyti, privalėjo apie tai informuoti probacijos tarnybos pareigūnus ir kartu ieškoti galimų situacijos sprendimo būdų. Šiuo atveju, negalima jokia savivalė, apatiškas požiūris į bausmę, jos sąlygas. Negalimas teismo skirtos bausmės ignoravimas, jos nevykdymas ar nepaisymas. Byloje Nr. 36 vertindamas, ar nuteistojo elgesį galima laikyti viešųjų darbų bausmės vengimu, teismas atsižvelgė į nuteistojo elgesį probacijos laikotarpiu: nuosprendis jam buvo įteiktas asmeniškai ir jis žinojo apie jam paskirtą bausmę, buvo įspėtas dėl bausmės pakeitimo į kitą bausmę, tačiau jam teismo paskirtos viešųjų darbų bausmės neįvykdė visiškai. Byloje nėra jokių tokių nuteistojo elgesį pateisinančių priežasčių, pats nuteistasis paaiškinimo taip pat neteikė. Byloje nėra jokių duomenų, kad nuteistasis turėtų kokių nors sveikatos ar kitų problemų, kurios neleistų jam įvykdyti teismo paskirtą bausmę. Šios aplinkybės rodo nuteistojo atmetiną požiūrį į bausmę ir jos vykdymą. Bylose Nr. 37 ir Nr. 39 teismas konstatavo, kad objektyvių, pateisinamų priežasčių, sutrukdžiusių įvykdyti viešųjų darbų bausmę, nenustatyta. Bylose Nr. 31, Nr. 33 ir Nr. 40 teismas nustatė, kad nuteistajam paskirta viešųjų darbų bausmė nėra tinkama BK 41 straipsnyje numatytiems bausmės tikslams užtikrinti, kadangi bausmės tikslai yra pasiekiami ne tik jos paskyrimu, bet ir tinkamu bei realiu jos įvykdymu.

6 lentelė. Bylų numeravimas tekste (2021 m. teismų praktika).

Nr.	Bylos numeris	Teismo pavadinimas ir data
41.	T-1435-716/2021	Vilniaus miesto apylinkės teismo 2021 m. gruodžio 22 d. nutartis baudžiamojoje byloje
42.	T-391-664/2021	Utenos apylinkės teismo 2021 m. gruodžio 16 d. nutartis baudžiamojoje byloje
43.	T-797-743/2021	Alytaus apylinkės teismo 2021 m. lapkričio 4 d. nutartis baudžiamojoje byloje
44.	eT-1423-1065/2021	Šiaulių apylinkės teismo 2021 m. gruodžio 7 d. nutartis baudžiamojoje byloje
45.	T-350-913/2021	Utenos apylinkės teismo 2021 m. lapkričio 26 d. nutartis baudžiamojoje byloje
46.	T-1325-1057/2021	Vilniaus miesto apylinkės teismo 2021 m. gruodžio 1 d. nutartis baudžiamojoje byloje
47.	eT-1309-1007/2021	Šiaulių apylinkės teismo 2021 m. lapkričio 29 d. nutartis baudžiamojoje byloje
48.	T-506-750/2021	Tauragės apylinkės teismo 2021 m. lapkričio 11 d. nutartis baudžiamojoje byloje

49.	eT-1319-1138/2021	Šiaulių apylinkės teismo 2021 m. lapkričio 10 d. nutartis baudžiamojoje byloje
50.	T-277-1140/2021 (e1-277-1140/2021)	Telšių apylinkės teismo 2021 m. spalio 28 d. nutartis baudžiamojoje byloje

Šaltinis: sudaryta autoriaus.

Iš 10 nagrinėtų 2021 m. pirmosios instancijos teismo bylų dėl BK 46 straipsnio taikymo, 5 bylose teismas sprendė dėl viešųjų darbų bausmės pakeitimo bauda arba laisvės apribojimu (bylose Nr. 45, Nr. 47, Nr. 48, Nr. 49, Nr. 50), 2 bylose – dėl atleidimo nuo viešųjų darbų bausmės (bylose Nr. 42, Nr. 43). Kitose nagrinėtose bylose teismas sprendė dėl viešųjų darbų bausmės pakeitimo bauda (byloje Nr. 41), viešųjų darbų bausmės pakeitimo laisvės apribojimu (byloje Nr. 44) bei dėl viešųjų darbų bausmės termino pratęsimo (byloje Nr. 46).

Viešųjų darbų atlikimo vieta šiose nagrinėtose bylose yra Vilniaus arkivyskupijos Caritas skyrius (byloje Nr. 41), Šiaulių sporto gimnazija (byloje Nr. 47), seniūnija (bylose Nr. 44, Nr. 48, Nr. 50) ir nenurodyta viešųjų darbų atlikimo vieta (likę 5 bylos).

Probacijos tarnyba teikimu siūlydama teismui atleisti nuteistąjį nuo viešųjų darbų bausmės motyvuoja tuo, kad nuteistasis dėl objektyvių priežasčių (byloje Nr. 42 dėl ligos, byloje Nr. 43 dėl ilgalaikių komandiruočių užsienyje) negali atlikti paskirtos viešųjų darbų bausmės. Byloje Nr. 46 probacijos tarnyba teikimu prašo pratęsti viešųjų darbų bausmės terminą, nes asmuo nevensia dirbti viešųjų darbų, tačiau dėl objektyvių priežasčių negalėjo jų išdirbti. Kitose analizuotose bylose probacijos tarnyba teikimu prašo teismo pakeisti viešųjų darbų bausmę į baudos bausmę, laisvės apribojimo bausmę arba kitą bausmę (baudą arba laisvės apribojimą) remdamasi tuo, kad nuteistieji vengia atlikti jiems teismo paskirtą viešųjų darbų bausmę (atsisako atlikti viešuosius darbus, neišdirbo visų teismo paskirtų viešųjų darbų valandų).

4 bylose iš 10 nagrinėtų teismas tenkino atitinkamą probacijos tarnybos teikimą. 3 iš šių 4 bylų teismas konstatavo, kad, įvertinus bylos aplinkybes, darytina išvada, kad nuteistasis vengia atlikti jam paskirtą viešųjų darbų bausmę, todėl viešųjų darbų bausmė keistina kita bausme (atitinkamai laisvės apribojimo bausme ir baudos bausme) (bylose Nr. 44, Nr. 48, Nr. 49). Byloje Nr. 46 teismas pažymėjo, kad byloje nustatytos aplinkybės (nuteistasis negalėjo pradėti dirbti teismo paskirtų viešųjų darbų dėl rankos traumos ir ilgą laiką turėjo nedarbingumą) laikytinos pateisinamomis priežastimis pratęsti viešųjų darbų bausmės laiką.

3 bylose iš 10 nagrinėtų teismas atitinkamą probacijos tarnybos teikimą tenkino iš dalies. Šiose bylose teismas rėmėsi tuo, kad nėra duomenų, leidžiančių spręsti, jog nuteistasis vengė atlikti viešųjų darbų bausmę ir pratęsė viešųjų darbų laiką, kad nuteistasis galėtų atlikti paskirtas viešųjų darbų valandas (bylose Nr. 41, Nr. 47, Nr. 50).

Byloje Nr. 45 teismas atmetė probacijos tarnybos teikimą, nes probacijos skyrius neįvykdė pareigos tinkamai įspėti asmenį apie vengimo vykdyti viešuosius darbus teisinės pasekmės.

Byloje Nr. 42 teismas nustatė, kad teikimas neparuoštas nagrinėti, todėl jis gražintinas jį pateikusiai institucijai. Teismas konstatavo, kad kartu su teikimu nėra pateikta gydytojų komisijos išvada.

Remiantis analizuotomis bylomis dėl viešųjų darbų bausmės skyrimo, pažymėtina, kad viešųjų darbų bausmė dažniausiai skiriama asmenims, padariusiems nusikalstamas veikas, numatytas BK 140 str. Šiose bylose dažniausia viešųjų darbų bausmės trukmė – 4 mėnesiai viešųjų darbų po 20 valandų per mėnesį (14 bylų) ir 4 mėnesiai viešųjų darbų po 30 valandų per mėnesį (11 bylų). Iš 50 nagrinėtų bylų 13 bylų teismas nuteistajam kartu su viešųjų darbų bausme paskyrė baudžiamojo poveikio priemonę – dalyvavimą smurtinį elgesį keičiančiose programose (12 bylų asmenims, nuteistiems viešųjų darbų bausme pagal BK 140 str. 2 d.). Remiantis analizuotomis bylomis dėl viešųjų darbų bausmės taikymo, pažymėtina, kad dažniausiai tokios bylos yra susiję probacijos tarnybos teikimu teismui prašant keisti viešųjų darbų bausmę kita bausme. Teismas dažniausiai šiuos probacijos tarnybos teikimus tenkina remdamasis tuo, kad nuteistieji vengia atlikti viešųjų darbų bausmę. Teismas dažniausiai nuteistajam paskirtą viešųjų darbų bausmę keičia baudos arba laisvės apribojimo bausme, nes nuteistasis vengia atlikti viešųjų darbų bausmę (nors pats sutinka, kad ši bausmė būtų jam paskirta ir sutinka ją atlikti). Manytina, kad tokią situaciją daugiausiai lemia pačių nuteistųjų elgesys (ypatingai tais atvejais, kai nuteistieji iki bausmės skyrimo piktnaudžiavo alkoholiu, nedarbo, neturėjo pastovių pajamų). Dažnai nuteistieji pradžioje sutinka, kad jiems būtų paskirta viešųjų darbų bausmė, dalį viešųjų darbų išdirba, tačiau po to pradeda vengti atlikti viešųjų darbų bausmę. Dažniausiai taip yra dėl to, kad nuteistieji neturi patirties, įgūdžių ir noro iki galo atlikti darbą.

3. VIEŠŪJŲ DARBŲ BAUSMĖS VYKDYMO YPATUMAI

Viešųjų darbų bausmė kaip valstybės reakcija į atitinkamas nusikalstamas veikas padariusius asmenis pasireiškia 3 etapais: viešųjų darbų bausmės reglamentavimu baudžiamajame įstatyme, viešųjų darbų bausmės skyrimu ir viešųjų darbų bausmės vykdymu. Visi šie etapai yra reikšmingi siekiant bausmės tikslų, nors tradiciškai didesnis dėmesys skiriamas viešųjų darbų bausmės teisiniam reglamentavimui ir šios bausmės skyrimui. Kita vertus, viešųjų darbų bausmės vykdymas yra ne mažiau svarbus, nes asmuo, teismo pripažintas kaltu ir nuteistas viešųjų darbų bausme, su realiu viešųjų darbų bausmės poveikiu susiduria būtent per viešųjų darbų bausmės vykdymą.

Pagal dabartinį teisinį reguliavimą, viešųjų darbų bausmės vykdymą reglamentuojantys teisės aktai yra Baudžiamojo proceso kodeksas (toliau – BPK) ir Bausmių vykdymo kodeksas (toliau – BVK). BPK 342 straipsnio 4 dalies 1 punktą nustato, kad šio straipsnio 1 ir 2 dalyse numatytais atvejais nuosprendis dėl viešųjų darbų bausmės pateikiamas vykdyti probacijos tarnybai. Probacijos įstatymo 2 straipsnio 5 dalis nustato, kad probacija yra sąlyginė alternatyva paskirtai arešto ar laisvės atėmimo bausmei (bausmės ar jos dalies vykdymo atidėjimas ir lygtinis paleidimas iš laisvės atėmimo vietų įstaigos), kurios metu vykdoma probuojamojo priežiūra. Šio įstatymo 5 straipsnis nustato, kad probaciją vykdanči institucija yra probacijos tarnyba. Tačiau probacijos tarnybos funkcijos nėra vien tik probacijos (kaip ji apibrėžta probacijos įstatyme) vykdymas. Probacijos tarnyba taip pat vykdo laisvės apribojimo bausmę, baudžiamojo poveikio (išskyrus turto konfiskavimą, išplėstinį turto konfiskavimą ir įmokas į nukentėjusiųjų nuo nusikaltimo asmenų fondą) priemones ir auklėjamojo poveikio priemones (išskyrus įspėjimą ir atidavimą į specialią auklėjimo įstaigą).

T. Mackevičius teigia, kad kai kurių alternatyvių laisvės atėmimo bausmių ir baudžiamojo teisinio turinio prievartos priemonių esmė yra labai panaši, daugelis nuteistiesiems taikomų apribojimų susipina tarpusavyje. Todėl mokslinėje literatūroje šios laisvės atėmimo alternatyvos dažniausiai apibendrintai įvardijamos probacijos terminu. Probacijos terminas vartojamas ir kaip laisvės atėmimui alternatyvias bausmes ar baudžiamojo turinio poveikio priemones vykdančių institucijų pavadinimai, kurios paprastai įvardijamos kaip probacijos tarnybos. Nepaisant Europos valstybių probacijos tarnybos plačios kompetencijos dažniausiai šios tarnybos yra įvardijamos būtent kaip probacijos tarnybos, o jų atliekamos funkcijos pateisina probacijos termino vartojimą kaip alternatyvų laisvės atėmimui

realizaciją (Mackevičius, 2011, p. 11-12). Panašios nuomonės šiuo klausimu laikosi ir G. Sakalauskas bei L. Jarutienė. Šie autoriai pažymi, kad probacijos tarnybos yra atsakingos ne vien už probacijos vykdymą, bet ir už daugelį kitų bausmių. Žvelgiant į Europos Tarybos probacijos taisykles ir mąstant pragmatiškai, tai, kad probacijos tarnybos vykdo ne vien minimas tris bausmės formas, bet ir daugelį kitų bausmių, baudžiamojo ir auklėjamojo poveikio priemonių, lyg ir ragintų gerokai išplėsti probacijos sąvoką. Ja Lietuvoje galėtų būti laikomos visos baudžiamojo teisinio turinio prievartos priemonės (baūsmės, bausmės vykdymo atidėjimas, baudžiamojo ir auklėjamojo poveikio priemonės, atleidžiant nuo baudžiamosios atsakomybės taikomos priemonės, lygtinis paleidimas), už kurių vykdymą yra / būtų atsakingos probacijos tarnybos – vykdančios jas bendruomenėje ir prižiūrinčios, konsultuojančios bei teikiančios paramą nuteistiems asmenims (Sakalauskas, Jarutienė, 2015, p. 14). Pritariant šiai nuomonei, manytina, kad „tikrosios“ probacijos (bausmės ar jos dalies vykdymo atidėjimo ir lygtinio paleidimo iš laisvės atėmimo vietų įstaigos) ir probacijos plačiąja prasme išskyrimas yra logiškas ir pagrįstas, nes probacijos tarnybų funkcijos yra gerokai platesnės negu „tikrosios“ probacijos vykdymas.

BPK 351 straipsnio nuostatos reglamentuoja nuosprendžio, kuriuo paskirti viešieji darbai, vykdymą. Šio straipsnio 1 dalis nustato, kad nuosprendį paskelbęs teismas tuoj pat išaiškina nuteistajam paskirtos viešųjų darbų bausmės atlikimo tvarką, sąlygas bei jo teises ir pareigas. Pagal BPK 351 straipsnio 2 dalį, teismas bausmę vykdančios įstaigos teikimu viešųjų darbų bausmę gali pakeisti kita bausme arba atleisti nuteistąjį nuo šios bausmės atlikimo ir jam paskirti baudžiamojo poveikio priemonę Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 46 straipsnyje numatytais atvejais. To paties straipsnio 3 dalyje numatyta, kad viešųjų darbų bausmė pakeičiama šio Kodekso 362 straipsnyje nustatyta tvarka.

Pagrindinis viešųjų darbų bausmės vykdymą reglamentuojantis teisės aktas yra BVK. Šio įstatymo III dalies IV skyrius nustato viešųjų darbų bausmės vykdymo tvarką ir sąlygas. BVK 14 straipsnyje numatyta viešųjų darbų bausmės vykdymo pradžia ir vieta. Pagal šio straipsnio 1 dalį, viešųjų darbų bausmės vykdymo pradžia – nuosprendžio, kuriuo paskirta viešųjų darbų bausmė nuorašo gavimo probacijos tarnyboje diena. BVK 14 straipsnio 2 dalis reglamentuoja viešųjų darbų atlikimo vietą ir darbą nuteistajam. Viešųjų darbų atlikimo vietą ir darbą parenka probacijos tarnyba pagal sveikatos priežiūros, socialinių paslaugų ar kitų įstaigų ir organizacijų (toliau – darbdaviai, pas kuriuos atliekama viešųjų darbų bausmė) paraiškas. Darbas parenkamas atsižvelgiant, kiek tai yra įmanoma, į nuteistojo specialybę ar profesiją, gyvenamąją vietą ir jo paties pageidavimą. Pažymėtina, kad probacijos tarnybai

sunkiausia nuteistajam parinkti darbą tais atvejais, kai pats nuteistasis nėra suinteresuotas tinkamai atlikti viešųjų darbų bausmės. Dažnu atveju Probacijos tarnyba iš pradžių nuteistajam parenka vieną darbą, po to kitą, pakeičia viešųjų darbų atlikimo vietą, tačiau nuteistasis arba iš viso nepradedą atlikti viešųjų darbų bausmės, arba šią bausmę atlieka nepilnai.

BVK 15 straipsnis apibrėžia viešųjų darbų bausmės atlikimo sąlygas. BVK 15 straipsnio 1 dalyje įtvirtinta, kad nuteistieji, kuriems paskirta viešųjų darbų bausmė, privalo per teismo paskirtą laiką neatlygintinai dirbti teismo nustatytą valandų skaičių per mėnesį visuomenės labui. BVK 15 straipsnio 2 dalis nustato, kad viešuosius darbus atliekantiems nuteistiesiems netaikomas Lietuvos Respublikos darbo kodeksas ir kiti darbo santykius reglamentuojantys įstatymai. Viešuosius darbus dirbantys nuteistieji gali savo noru apsidrausti sveikatą Lietuvos Respublikos sveikatos draudimo įstatymo ir kitų sveikatos draudimą reglamentuojančių teisės aktų nustatyta tvarka. Galima teigti, kad nors viešuosius darbus atliekantys asmenys nėra laikomi darbuotojais darbo kodekso prasme, tačiau BVK 15 straipsnio 3 dalis įpareigoja darbdavius užtikrinti šiems asmenims saugias ir sveikatai nekenksmingas darbo sąlygas, atitinkančias darbuotojų saugą ir sveikatą reglamentuojančių teisės aktų reikalavimus, tinkamai instruktuoti nuteistuosius prieš atliekant viešuosius darbus, kaip šiuos darbus saugiai atlikti, ir, jei reikia, nemokamai aprūpinti asmeninėmis saugos priemonėmis.

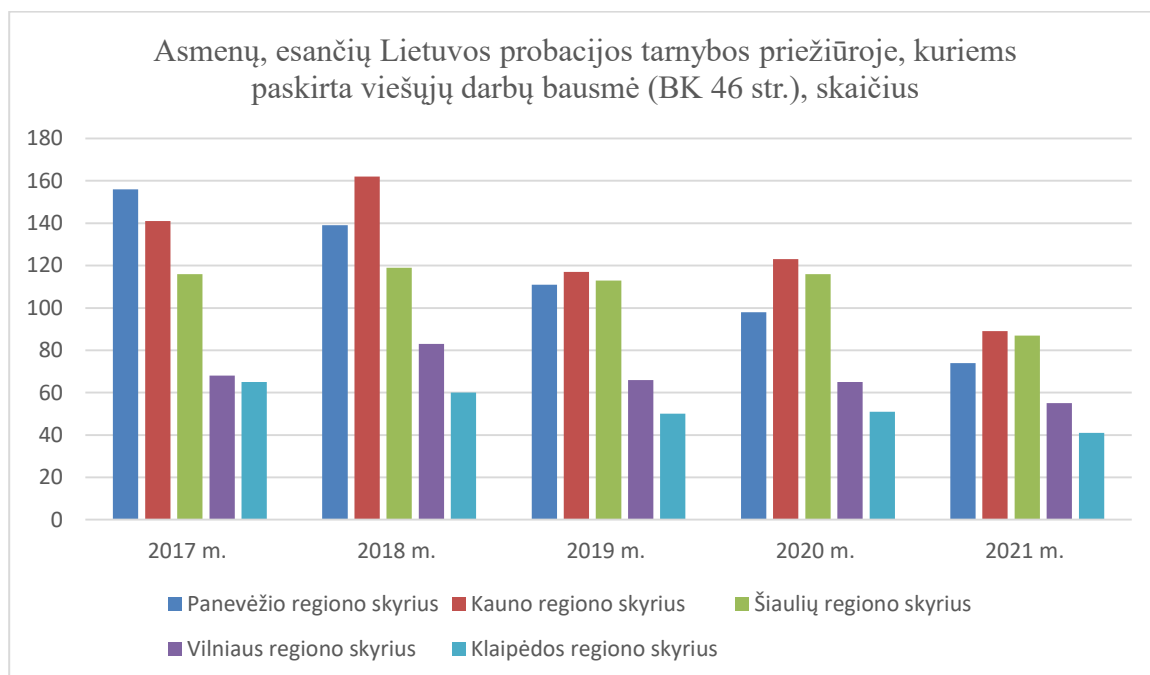
BVK 16 straipsnio nuostatos reglamentuoja viešųjų darbų bausmės atlikimo laiką. BVK 16 straipsnio 1 dalis nustato, kad viešųjų darbų bausmės atlikimo laikas skaičiuojamas mėnesiais. BVK 16 straipsnio 2 dalis apibrėžia nuteistojo išdirbtų viešųjų darbų valandų skaičių per mėnesį (šis skaičius turi būti ne mažesnis už teismo paskirtą bausmės laiką) ir numato viešųjų darbų laiko pratęsimo galimybę. Jeigu nuteistasis dėl ligos ar kitų pateisinamų priežasčių nustatyto darbo valandų skaičiaus neišdirbo, teismas Probacijos tarnybos teikimu gali pratęsti viešųjų darbų laiką tol, kol nuteistasis išdirbs paskirtas valandas. BVK 16 straipsnio 3 dalis reglamentuoja, koku atveju į viešųjų darbų bausmės atlikimo laiką įskaitomas šios bausmės atlikimo metu paskirto sulaikymo ir kardomosios priemonės – suėmimo laikas. Šis laikas įskaitomas, jeigu nuteistasis vėliau buvo išteisintas arba ikiteisminis tyrimas buvo nutrauktas, arba kardomoji priemonė buvo pripažinta nepagrįsta (neteisėta).

BVK 17 straipsnis nustato probacijos tarnybos teises ir pareigas vykdant viešųjų darbų bausmę. Pagal BVK 17 straipsnio 1 dalį, vykdydama viešųjų darbų bausmę, probacijos tarnyba turi tokias teises - pirma, kviesti nuteistuosius atvykti į probacijos tarnybą. Antra, neatlygintinai gauti iš kitų įstaigų ir organizacijų valstybės informacinių išteklių duomenis ir dokumentus bei kitą informaciją, reikalingus viešųjų darbų bausmei įvykdyti, arba susipažinti

su šia informacija. Trečia, tvarkyti nuteistųjų asmens duomenis. Ketvirta, sudaryti ir nutraukti sutartis su darbdaviais, pas kuriuos atliekama viešųjų darbų bausmė. Penkta, lankytis viešųjų darbų atlikimo vietose. Pažymėtina, kad BVK 17 straipsnio 1 dalyje išvardintų probacijos tarnybos teisių vykdant viešųjų darbų bausmę sąrašas nėra baigtinis. Probacijos tarnyba gali turėti ir kitų Lietuvos Respublikos teisės aktuose nustatytų teisių (BVK 17 straipsnio 2 dalis). BVK 17 straipsnio 3 dalyje numatytos tokios probacijos tarnybos pareigos vykdant viešųjų darbų bausmę – pirma, motyvavimo pareiga (privaloma motyvuoti ir skatinti nuteistuosius atlikti viešuosius darbus). Antra, bendradarbiavimo pareiga (privaloma bendradarbiauti su darbdaviais, pas kuriuos atliekama viešųjų darbų bausmė). Trečia, patikrinimo pareiga (privaloma tikrinti, kaip nuteistieji atlieka viešuosius darbus ir kaip darbdaviai, pas kuriuos atliekama viešųjų darbų bausmė, atlieka BVK nustatytas pareigas). Ketvirta, pareiga pateikti atitinkamą teikimą (privaloma BK ir BVK numatytais atvejais pateikti teikimą teismui dėl nuteistųjų viešųjų darbų bausmės atleidimo nuo bausmės arba šios bausmės pakeitimo kita bausme, viešųjų darbų laiko pratęsimo). Penkta, informacijos teikimo pareiga (privaloma teikti informaciją nuteistiesiems apie bausmės vykdymo tvarką ir sąlygas, jų teises ir pareigas). Šešta, konfidencialios informacijos užtikrinimo pareiga (privaloma užtikrinti informacijos apie nuteistuosius konfidencialumą). Septinta, kitos pareigos (privaloma atlikti kitas Lietuvos Respublikos teisės aktuose nustatytas pareigas). Probacijos tarnybos pareigų vykdant viešųjų darbų bausmę sąrašas taip pat nėra baigtinis.

BVK 18 straipsnis reglamentuoja darbdavių, pas kuriuos atliekama viešųjų darbų bausmė, pareigas. Darbdaviams, pas kuriuos atliekama viešųjų darbų bausmė, yra nustatytos tokios pareigos – pirma, kontroliavimo pareiga (privaloma kontroliuoti nuteistųjų elgesį darbo metu). Antra, pranešimo probacijos tarnybai pareiga (privaloma pranešti probacijos tarnybai apie nuteistųjų vengimą atlikti bausmę, laikinąjį nedarbingumą, sužalojimą ir mirtį, taip pat kitas svarbias aplinkybes). Trečia, duomenų tvarkymo ir pateikimo probacijos tarnybai pareiga (privaloma tvarkyti nuteistųjų darbo laiko apskaitą ir šiuos duomenis kartą per mėnesį pateikti probacijos tarnybai). Ketvirta, kitos pareigos (privaloma atlikti kitas šiame kodekse, Lietuvos Respublikos teisės aktuose ir su probacijos tarnyba sudarytose sutartyse nustatytas pareigas). Darbdaviams, pas kuriuos atliekama viešųjų darbų bausmė, BVK nustatytų pareigų sąrašas taip pat nėra baigtinis.

1 diagrama. Asmenų, esančių Lietuvos probacijos tarnybos priežiūroje, kuriems paskirta viešųjų darbų bausmė (BK 46 str.), skaičius

Šaltinis: Sudaryta autoriaus remiantis Kalėjimų departamento prie Lietuvos Respublikos Teisingumo ministerijos bendrojo skyriaus pateikiamais duomenimis.

Bendras asmenų, esančių Lietuvos probacijos tarnybos priežiūroje, kuriems paskirta viešųjų darbų bausmė (BK 46 str.), skaičius 2017 m. – 546 asmenys, 2018 m. – 563 asmenys, 2019 m. – 457 asmenys, 2020 m. – 453 asmenys, 2021 m. – 346 asmenys. Remiantis šia statistine informacija, pažymėtina, kad 2021 m. tokių asmenų skaičius ženkliai sumažėjo. Mažiausiai asmenų, esančių Lietuvos probacijos tarnybos priežiūroje, kuriems paskirta viešųjų darbų bausmė (BK 46 str.) 2017 – 2021 m. laikotarpiu yra Vilniaus regione ir Klaipėdos regione, daugiausiai – Kauno regione ir Panevėžio regione.

Apibendrinant galima teigti, kad Probacijos įstatyme reglamentuota probacijos sąvoka galėtų būti keičiama šią sąvoką išplečiant, kadangi probacijos tarnybos atliekamos funkcijos neapsiriboja probacijos vykdymu. Probacijos tarnyba be probacijos taip pat vykdo viešųjų darbų bausmę ir laisvės apribojimo bausmę, baudžiamojo poveikio (išskyrus turto konfiskavimą, išplėstinį turto konfiskavimą ir įmokas į nukentėjusiųjų nuo nusikaltimo asmenų fondą) priemonės ir auklėjamojo poveikio (išskyrus įspėjimą ir atidavimą į specialią auklėjimo įstaigą) priemonės. Asmenų, esančių probacijos tarnybos priežiūroje, skaičius regionuose nuo 2017 m. iki 2020 m. kito mažai, 2021 m. šis skaičius ženkliai sumažėjo.

IŠVADOS

1. Viduramžių laikotarpio Lietuvos baudžiamojoje teisėje vyravo požiūris, kad bausmės turi būti kuo griežtesnės ir žiauresnės. Toks požiūris į bausmes lėmė, kad seniausi Lietuvos baudžiamosios teisės šaltiniai – Pamedės teisynas, Kazimiero teisynas, Lietuvos Statutai nenumatė nei viešųjų darbų bausmės, nei bausmių, kurios būtų panašios į viešųjų darbų bausmę. Vėliau požiūris į bausmę pasikeitė, bausmė nebesieta vien tik su fizinio skausmo sukėlimu kaltininkui ar kaltininko gyvybės atėmimu. Tarpukario Lietuvos baudžiamojoje teisėje numatytos sunkiųjų darbų kalėjimo bausmės negalima lyginti su viešųjų darbų bausme. Sunkiųjų darbų kalėjimo bausmė susideda iš įkalinimo ir priverstinio darbo (viešųjų darbų bausmės atveju nėra nei įkalinimo, nei priverstinio darbo). Sovietinėje Lietuvos baudžiamojoje teisėje galiojusi pataisos darbų be laisvės atėmimo bausmė gali būti lyginama su viešųjų darbų bausme, tačiau šios bausmės nėra tapačios. Viešųjų darbų bausmė kaip savarankiška bausmė atsirado XX a. antrojoje pusėje, Lietuvoje – naujajame BK.

2. Baudžiamojo įstatymo nuostata, kad viešieji darbai skiriami tik tuo atveju, jeigu kaltinamasis sutinka (BK 46 str. 1 d.) sudaro riziką pažeisti nekaltumo prezumpcijos principą, nes asmens sutikimas yra gaunamas dar iki kaltės klausimo išsprendimo. Ankstesnis BK 46 str. 1 d. teisinis reguliavimas nuteistojo sutikimą siejo su viešųjų darbų bausmės vykdymu (šiuo atveju teismas skirdamas nuteistajam viešųjų darbų bausmę neturi gauti asmens sutikimo) ir nesudarė rizikos pažeisti nekaltumo prezumpcijos principą. Siūlytina keisti BK 46 str. 1 d. nuostatą į ankstesnę asmens sutikimą siejant ne su viešųjų darbų bausmės skyrimu, bet su šios bausmės vykdymu.

3. Nagrinėtoje teismų praktikoje dėl viešųjų darbų bausmės skyrimo viešųjų darbų bausmė dažniausiai skiriama asmenims, padariusiems nusikalstamas veikas, numatytas BK 140 str. Šiose bylose dažniausia viešųjų darbų bausmės trukmė – 4 mėnesiai viešųjų darbų po 20 valandų per mėnesį (14 bylų) ir 4 mėnesiai viešųjų darbų po 30 valandų per mėnesį (11 bylų). Iš 50 nagrinėtų bylų 13 bylų teismas nuteistajam kartu su viešųjų darbų bausme paskyrė baudžiamojo poveikio priemonę – dalyvavimą smurtinį elgesį keičiančiose programose (12 bylų asmenims, nuteistiems viešųjų darbų bausme pagal BK 140 str. 2 d.).

4. Nagrinėtoje teismų praktikoje dėl viešųjų darbų bausmės taikymo dažniausiai sprendžiamas klausimas dėl viešųjų darbų bausmės keitimo kita bausme (arešto bausme (iki 2019 m.), baudos bausme, laisvės apribojimo bausme arba baudos arba laisvės apribojimo

bausme). Teismas dažniausiai nusprendžia tenkinti probacijos tarnybos teikimą dėl viešųjų darbų bausmės pakeitimo kita bausme, nes nustato, kad nuteistieji vengia atlikti viešųjų darbų bausmę. Nuteistieji paprastai vengia atlikti viešųjų darbų bausmę, nes neturi patirties, įgūdžių ir noro atlikti šią bausmę.

5. Viešųjų darbų bausmės vykdymas yra viena iš probacijos tarnybos funkcijų. Be viešųjų darbų bausmės, probacijos tarnyba taip pat vykdo probaciją, laisvės apribojimo bausmę, baudžiamojo poveikio priemones (išskyrus turto konfiskavimą, išplėstinį turto konfiskavimą ir įmokas į nukentėjusiųjų nuo nusikaltimo asmenų fondą) ir auklėjamojo poveikio priemones (išskyrus įspėjimą ir atidavimą į specialią auklėjimo įstaigą). Probacijos tarnybos funkcijos yra plačios ir neapsiriboja tik probacijos vykdymu. Siūlytina išplėsti probacijos apibrėžimą kartu su probacija numatant ir viešųjų darbų bei laisvės apribojimo bausmių ir atitinkamų baudžiamojo ir auklėjimo poveikio priemonių vykdymą.

ŠALTINIŲ SĄRAŠAS

Teisės norminiai aktai

Tarptautiniai teisės norminiai aktai

1. Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencija. *Valstybės žinios*, 1995, 40-987

Lietuvos Respublikos teisės aktai

2. Lietuvos Respublikos Konstitucija (1992). *Lietuvos Aidas*, 220.
3. Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas (2000). *Valstybės žinios*, 89-2741.
4. Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodeksas (2002). *Valstybės žinios*, 37-1341.
5. Lietuvos Respublikos bausmių vykdymo kodeksas (2002). *Valstybės žinios*, 73-3084.
6. Lietuvos Respublikos probacijos įstatymas (2012). *Valstybės žinios*, 4-108.

Specialioji literatūra

7. Abramavičius, A. et. al. (2004). *Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso komentaras*. Bendroji dalis (1-98 straipsniai). Vilnius: Teisinės informacijos centras.
8. Andriulis, V. et. al. (2002). *Lietuvos teisės istorija*. Vilnius: Justitia.
9. Bieliūnas, E. et. al. (1989). *Lietuvos TSR baudžiamojo kodekso komentaras*. Vilnius: Mintis.
10. Kačerauskas, J. (2004). 2000 metų Lietuvos Respublikos baudžiamajame kodekse įteisintų bausmių, alternatyvių laisvės atėmimui, vertinimas, remiantis baudžiamosios politikos kontekstu. *Jurisprudencija*, 2004, t. 57 (49); 106-117.
11. Mackevičius, T. (2005). Viešieji darbai: teisiniai ir socialiniai aspektai. *Jurisprudencija*, 2005, t. 70 (62); 81-88.
12. Mackevičius, T. (2011). Probacija. Quid id est? *Socialinių mokslų studijos*, 3 (2); 737-754.
13. Pradel, J. (2001). *Lyginamoji baudžiamoji teisė*. Vilnius: Eugrimas.
14. Sakalauskas, G. (2015). Kalinimo sąlygos ir kalinių resocializacijos prielaidos. Teisės problemos. 2 (88); 5-53.

15. Sakalauskas, G., Jarutienė, L. (2015). *Probacijos veiksmingumo vertinimas*. Mokslo studija. Vilnius: Lietuvos teisės institutas.
16. Skrebė, E. (2016). Lietuvos baudžiamosios teisės šaltiniai. Magistro darbas, socialiniai mokslai, teisė (S 001), Vilniaus universitetas. eLABa – nacionalinė Lietuvos akademinė elektroninė biblioteka, 2016.
17. Švedas, G., Abramavičius, A., ir Prapiestis, J. (2020). *Lietuvos baudžiamoji teisė. Bendroji dalis. II knyga. Nusikalstamos veikos teisiniai padariniai, baudžiamosios atsakomybės senatis, nepilnamečių baudžiamosios atsakomybės ypatumai*. Vadovėlis. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla.
18. Vansevičius, S. (1996). *Lietuvos baudžiamoji teisė ir procesas 1919-1940 metais*. Mokomoji priemonė. Vilnius: Justitia.
19. Zūbaitė, K. (2016). Viešųjų darbų baudsmė. *Teisės mokslo pavasaris 2016*.

Lietuvos Respublikos teismų praktika

20. Kauno apylinkės teismo 2017 m. balandžio 10 d. nutartis baudžiamojoje byloje T-672-720/2017.
21. Vilniaus miesto apylinkės teismo 2020 m. liepos 9 d. nutartis baudžiamojoje byloje T-485-1078/2020.
22. Akmenės rajono apylinkės teismo 2017 m. gruodžio 29 d. baudžiamasis įsakymas Nr. 1-188-1008/2017.
23. Klaipėdos miesto apylinkės teismo 2017 m. gruodžio 28 d. baudžiamasis įsakymas Nr. 1-1104-903/2017.
24. Kelmės rajono apylinkės teismo 2017 m. gruodžio 27 d. baudžiamasis įsakymas Nr. 1-225-322/2017.
25. Biržų rajono apylinkės teismo 2017 m. gruodžio 27 d. baudžiamasis įsakymas Nr. 1-295-434/2017.
26. Panevėžio miesto apylinkės teismo 2017 m. lapkričio 30 d. baudžiamasis įsakymas Nr. 1-867-229/2017.
27. Biržų rajono apylinkės teismo 2017 m. lapkričio 29 d. baudžiamasis įsakymas Nr. 1-274-847/2017.
28. Telšių rajono apylinkės teismo 2017 m. lapkričio 20 d. baudžiamasis įsakymas Nr. 1-291-671/2017.

29. Vilniaus miesto apylinkės teismo 2017 m. lapkričio 10 d. nuosprendis Nr. 1-2785-935/2017.
30. Biržų rajono apylinkės teismo 2017 m. lapkričio 2 d. baudžiamasis įsakymas Nr. 1-249-857/2017.
31. Skuodo rajono apylinkės teismo 2017 m. spalio 31 d. baudžiamasis įsakymas Nr. 1-71-884/2017.
32. Marijampolės apylinkės teismo 2018 m. gruodžio 28 d. baudžiamasis įsakymas Nr. 1-1520-416/2018.
33. Šiaulių apylinkės teismo 2018 m. gruodžio 21 d. baudžiamasis įsakymas Nr. 1-2161-900/2018.
34. Šiaulių apylinkės teismo 2018 m. gruodžio 19 d. baudžiamasis įsakymas Nr. 1-2125-322/2018.
35. Marijampolės apylinkės teismo 2018 m. rugsėjo 19 d. baudžiamasis įsakymas Nr. 1-1098-714/2018.
36. Plungės apylinkės teismo 2018 m. lapkričio 28 d. baudžiamasis įsakymas Nr. 1-682-884/2018.
37. Šiaulių apylinkės teismo 2018 m. lapkričio 23 d. baudžiamasis įsakymas Nr. 1-1977-914/2018.
38. Telšių apylinkės teismo 2018 m. lapkričio 22 d. baudžiamasis įsakymas Nr. 1-835-187/2018.
39. Utenos apylinkės teismo 2018 m. lapkričio 16 d. baudžiamasis įsakymas Nr. 1-869-1027/2018.
40. Utenos apylinkės teismo 2018 m. lapkričio 21 d. baudžiamasis įsakymas Nr. 1-881-786/2018.
41. Utenos apylinkės teismo 2018 m. lapkričio 14 d. baudžiamasis įsakymas Nr. 1-856-958/2018.
42. Marijampolės apylinkės teismo 2019 m. spalio 28 d. nuosprendis Nr. 1-375-831/2019.
43. Telšių apylinkės teismo 2019 m. gruodžio 16 d. baudžiamasis įsakymas Nr. 1-842-1117/2019.
44. Kauno apylinkės teismo 2019 m. spalio 25 d. baudžiamasis įsakymas Nr. 1-3270-598/2019.
45. Tauragės apylinkės teismo 2019 m. lapkričio 29 d. baudžiamasis įsakymas Nr. 1-720-761/2019.

46. Tauragės apylinkės teismo 2019 m. lapkričio 28 d. nuosprendis Nr. 1-637-799/2019.
47. Kauno apylinkės teismo 2019 m. spalio 24 d. nuosprendis Nr. 1-2179-288/2019.
48. Šiaulių apylinkės teismo 2019 m. lapkričio 26 d. baudžiamasis įsakymas Nr. 1-2024-914/2019.
49. Telšių apylinkės teismo 2019 m. lapkričio 21 d. baudžiamasis įsakymas Nr. 1-786-1117/2019.
50. Kauno apylinkės teismo 2019 m. spalio 25 d. baudžiamasis įsakymas Nr. 1-3270-598/2019.
51. Telšių apylinkės teismo 2019 m. spalio 28 d. baudžiamasis įsakymas Nr. 1-742-339/2019.
52. Alytaus apylinkės teismo baudžiamasis įsakymas Nr. e1-1300-939/2020.
53. Utenos apylinkės teismo 2020 m. gruodžio 18 d. nuosprendis Nr. 1-713-958/2020.
54. Panevėžio apylinkės teismo 2020 m. gruodžio 16 d. nuosprendis Nr. 1-981-857/2020.
55. Klaipėdos apylinkės teismo 2020 m. gruodžio 17 d. nuosprendis Nr. e1-1204-972/2020.
56. Klaipėdos apylinkės teismo 2020 m. gruodžio 3 d. baudžiamasis įsakymas Nr. e1-1159-972/2020.
57. Kauno apylinkės teismo 2020 m. lapkričio 30 d. baudžiamasis įsakymas Nr. e1-3328-737/2020.
58. Marijampolės apylinkės teismo 2020 m. lapkričio 19 d. baudžiamasis įsakymas Nr. e1-1242-564/2020.
59. Marijampolės apylinkės teismo 2020 m. spalio 26 d. baudžiamasis įsakymas Nr. e1-1166-670/2020.
60. Šiaulių apylinkės teismo 2020 m. spalio 29 d. baudžiamasis įsakymas Nr. e1-1859-409/2020.
61. Klaipėdos apylinkės teismo 2020 m. spalio 28 d. baudžiamasis įsakymas Nr. e1-1029-563/2020.
62. Alytaus apylinkės teismo 2021 m. gruodžio 31 d. baudžiamasis įsakymas Nr. e1-1107-418/2021.
63. Utenos apylinkės teismo 2021 m. gruodžio 17 d. baudžiamasis įsakymas Nr. e1-757-958/2021.
64. Šiaulių apylinkės teismo 2021 m. gruodžio 17 d. baudžiamasis įsakymas Nr. e1-1918-766/2021.

65. Alytaus apylinkės teismo 2021 m. gruodžio 17 d. baudžiamasis įsakymas Nr. e1-1054-418/2021.
66. Marijampolės apylinkės teismo 2021 m. gruodžio 2 d. baudžiamasis įsakymas Nr. e1-1224-416/2021.
67. Panevėžio apylinkės teismo 2021 m. lapkričio 22 d. baudžiamasis įsakymas Nr. e1-1183-857/2021.
68. Utenos apylinkės teismo 2021 m. lapkričio 15 d. baudžiamasis įsakymas Nr. e1-681-786/2021.
69. Kauno apylinkės teismo 2021 m. spalio 5 d. baudžiamasis įsakymas Nr. e1-2847-288/2021.
70. Kauno apylinkės teismo 2021 m. spalio 29 d. baudžiamasis įsakymas Nr. e1-3061-923/2021.
71. Panevėžio apylinkės teismo 2021 m. spalio 1 d. baudžiamasis įsakymas Nr. e1-1017-504/2021.
72. Vilniaus miesto apylinkės teismo 2017 m. gruodžio 28 d. nutartis baudžiamojoje byloje T-1284-1034/2017.
73. Panevėžio apylinkės teismo 2017 m. gruodžio 28 d. nutartis baudžiamojoje byloje T-85-857/2017.
74. Alytaus rajono apylinkės teismo 2017 m. spalio 18 d. nutartis baudžiamojoje byloje T-312-448/2017.
75. Kauno apylinkės teismo 2017 m. lapkričio 17 d. nutartis baudžiamojoje byloje T-1414-240/2017 (1-1625-240/2017)
76. Lazdijų rajono apylinkės teismo 2017 m. lapkričio 9 d. nutartis baudžiamojoje byloje T-29-780/2017.
77. Kauno apylinkės teismo 2017 m. lapkričio 3 d. nutartis baudžiamojoje byloje T-1372-966/2017 (1-1374-966/2017).
78. Marijampolės rajono apylinkės teismo 2017 m. spalio 16 d. nutartis baudžiamojoje byloje T-334-610/2017.
79. Ukmergės rajono apylinkės teismo 2017 m. spalio 30 d. nutartis baudžiamojoje byloje T-61-517/2017.
80. Molėtų rajono apylinkės teismo 2017 m. spalio 25 d. nutartis baudžiamojoje byloje T-39-964/2017.

81. Marijampolės rajono apylinkės teismo 2017 m. spalio 19 d. nutartis baudžiamojoje byloje T-353-482/2017.
82. Alytaus apylinkės teismo 2018 m. gruodžio 28 d. nutartis baudžiamojoje byloje T-497-1023/2018.
83. Utenos apylinkės teismo 2018 m. gruodžio 3 d. nutartis baudžiamojoje byloje T-341-786/2018.
84. Marijampolės apylinkės teismo 2018 m. lapkričio 29 d. nutartis baudžiamojoje byloje T-683-564/2018.
85. Marijampolės apylinkės teismo 2018 m. spalio 15 d. nutartis baudžiamojoje byloje T-660-633/2018 (1-843-633/2018).
86. Kauno apylinkės teismo 2018 m. lapkričio 16 d. nutartis baudžiamojoje byloje T-1911-725/2018 (1-2600-725/2017).
87. Vilniaus miesto apylinkės teismo 2018 m. spalio 12 d. nutartis baudžiamojoje byloje (T-1091-990/2018).
88. Tauragės apylinkės teismo 2018 m. lapkričio 12 d. nutartis baudžiamojoje byloje (T-550-733/2018).
89. Kauno apylinkės teismo 2018 m. spalio 24 d. nutartis baudžiamojoje byloje T-1945-917/2018 (1-1583-917/2018).
90. Kauno apylinkės teismo 2018 m. spalio 11 d. nutartis baudžiamojoje byloje T-2100-919/2018 (1-1883-919/2018).
91. Vilniaus miesto apylinkės teismo 2018 m. spalio 19 d. nutartis baudžiamojoje byloje T-1065-716/2018.
92. Vilniaus miesto apylinkės teismo 2019 m. gruodžio 31 d. nutartis baudžiamojoje byloje T-1338-1035/2019.
93. Kauno apylinkės teismo 2019 m. gruodžio 27 d. nutartis baudžiamojoje byloje T-2431-573/2019 (1-1710-926/2019).
94. Panevėžio apylinkės teismo 2019 m. gruodžio 23 d. nutartis baudžiamojoje byloje T-1612-649/2019 (1-875-649/2019).
95. Vilniaus miesto apylinkės teismo 2019 m. gruodžio 20 d. nutartis baudžiamojoje byloje T-1306-992/2019.
96. Vilniaus miesto apylinkės teismo 2019 m. gruodžio 13 d. nutartis baudžiamojoje byloje T-1341-908/2019.

97. Klaipėdos apylinkės teismo 2019 m. gruodžio 13 d. nutartis baudžiamojoje byloje T-591-586/2019.
98. Vilniaus regiono apylinkės teismo 2019 m. gruodžio 6 d. nutartis baudžiamojoje byloje T-561-269/2019 (Nr. 1-393-927/2019).
99. Panevėžio apylinkės teismo 2019 m. lapkričio 20 d. nutartis baudžiamojoje byloje T-1460-434/2019.
100. Kauno apylinkės teismo 2019 m. lapkričio 26 d. nutartis baudžiamojoje byloje T-2345-573/2019 (1-1652-926/2015).
101. Alytaus apylinkės teismo 2019 m. lapkričio 26 d. nutartis baudžiamojoje byloje T-602-805/2019.
102. Tauragės apylinkės teismo 2020 m. gruodžio 21 d. nutartis baudžiamojoje byloje T-353-351/2020.
103. Utenos apylinkės teismo 2020 m. gruodžio 15 d. nutartis baudžiamojoje byloje T-321-786/2020.
104. Šiaulių apylinkės teismo 2020 m. gruodžio 14 d. nutartis baudžiamojoje byloje eT-1399-476/2020.
105. Vilniaus regiono apylinkės teismo 2020 m. gruodžio 15 d. nutartis baudžiamojoje byloje T-578-269/2020.
106. Telšių apylinkės teismo 2020 m. gruodžio 8 d. nutartis baudžiamojoje byloje T-261-1112/2020.
107. Kauno apylinkės teismo 2020 m. lapkričio 30 d. nutartis baudžiamojoje byloje T-2097-336/2020.
108. Vilniaus regiono apylinkės teismo 2020 m. lapkričio 20 d. nutartis baudžiamojoje byloje T-561-927/2020.
109. Kauno apylinkės teismo 2020 m. lapkričio 23 d. nutartis baudžiamojoje byloje T-1924-408/2020 (1-913-408/2018).
110. Marijampolės apylinkės teismo 2020 m. lapkričio 27 d. nutartis baudžiamojoje byloje T-579-564/2020.
111. Šiaulių apylinkės teismo 2020 m. spalio 30 d. nutartis baudžiamojoje byloje eT-1175-1138/2020.
112. Vilniaus miesto apylinkės teismo 2021 m. gruodžio 22 d. nutartis baudžiamojoje byloje T-1435-716/2021.

113. Utenos apylinkės teismo 2021 m. gruodžio 16 d. nutartis baudžiamojoje byloje T-391-664/2021.
114. Alytaus apylinkės teismo 2021 m. lapkričio 4 d. nutartis baudžiamojoje byloje T-797-743/2021.
115. Šiaulių apylinkės teismo 2021 m. gruodžio 7 d. nutartis baudžiamojoje byloje eT-1423-1065/2021.
116. Utenos apylinkės teismo 2021 m. lapkričio 26 d. nutartis baudžiamojoje byloje T-350-913/2021.
117. Vilniaus miesto apylinkės teismo 2021 m. gruodžio 1 d. nutartis baudžiamojoje byloje T-1325-1057/2021.
118. Šiaulių apylinkės teismo 2021 m. lapkričio 29 d. nutartis baudžiamojoje byloje eT-1309-1007/2021.
119. Tauragės apylinkės teismo 2021 m. lapkričio 11 d. nutartis baudžiamojoje byloje T-506-750/2021.
120. Šiaulių apylinkės teismo 2021 m. lapkričio 10 d. nutartis baudžiamojoje byloje eT-1319-1138/2021.
121. Telšių apylinkės teismo 2021 m. spalio 28 d. nutartis baudžiamojoje byloje T-277-1140/2021 (e1-277-1140/2021).

SANTRAUKA (lietuvių kalba)

Viešųjų darbų bausmės samprata, taikymo praktika ir vykdymo ypatumai

Gustas Jurgelionis

Magistro darbe analizuojama viešųjų darbų bausmė. Nagrinėjami viešųjų darbų bausmės istoriniai aspektai, samprata ir reikšmė, viešųjų darbų bausmė lyginama su baudžiamojo poveikio priemone – nemokamais darbais. Viešųjų darbų bausmės istorija nagrinėjama remiantis skirtingų laikotarpių Lietuvos baudžiamosios teisės šaltiniais. Nustatyta, kad seniausi Lietuvos baudžiamosios teisės šaltiniai nei viešųjų darbų bausmės, nei bausmių, panašių į viešųjų darbų bausmę, nenumatė. Viešųjų darbų bausmė kaip savarankiška bausmė atsirado XX a. antrojoje pusėje, todėl tai yra moderni bausmė. Viešųjų darbų bausmės taikymo praktika nagrinėjama remiantis teismų praktika. Atsitiktine tvarka pasirinkta analizuoti po 50 pirmosios instancijos teismo nuo 2017 m. iki 2021 m. nagrinėtų baudžiamųjų bylų dėl viešųjų darbų bausmės skyrimo ir dėl viešųjų darbų bausmės taikymo. Nagrinėjant baudžiamąsias bylas dėl viešųjų darbų bausmės skyrimo, nustatyta, kad viešųjų darbų bausmė dažniausiai skiriama asmenims, padariusiems nusikalstamas veikas, numatytas BK 140 str. Nagrinėjant baudžiamąsias bylas dėl viešųjų darbų bausmės taikymo, pastebėta, kad šiose bylose teismas dažniausiai sprendė klausimą dėl viešųjų darbų bausmės pakeitimo kita bausme. Daugumoje nagrinėtų bylų teismas tenkino probacijos tarnybos teikimą pakeisti viešųjų darbų bausmę kita bausme, nes nustatė, kad nuteistieji vengia atlikti viešųjų darbų bausmę. Viešųjų darbų bausmės vykdymo ypatumai analizuojami remiantis įstatyminiu reguliavimu, doktrina ir statistika. Probacijos įstatyme numatyta probacijos sąvoka turėtų būti plečiama. Ši sąvoka turėtų apimti visas probacijos tarnybos vykdomas funkcijas, nes probacijos tarnybos funkcijos neapsiriboja tik probacijos vykdymu. Probacijos tarnyba taip pat vykdo viešųjų darbų bausmę, laisvės apribojimo bausmę, atitinkamas baudžiamojo poveikio priemones ir auklėjamojo poveikio priemones.

SUMMARY (anglų kalba)

Concept of community service penalty, application practice and features of execution

Gustas Jurgelionis

The master's thesis analyzes community service penalty. Historical aspects of community service penalty, concept and meaning are examined, community service penalty is compared with a measure of penal effect – free works. Community service penalty is examined based on sources of Lithuanian criminal law of different periods. It was established that the oldest sources of Lithuanian criminal law did not provide nor community service penalty, nor penalties, similar to community service penalty. Community service penalty as separate penalty appeared in the second half of 20th century, so it is modern penalty. The practice of applying community service penalty is examined based on court practice. There were randomly selected for analysis each 50 first-instance court criminal cases examined from 2017 to 2021 regarding the sentencing of community service penalty and the application of community service penalty. During the examination of criminal cases regarding the sentencing of community service penalty it was established that community service penalty is usually imposed on persons who have committed criminal acts, provided for in Article 140 of the Criminal Code. During the examination of criminal cases regarding the application of community service penalty it was noticed that in these cases the court usually resolved the issue of replacing the community service penalty with another penalty. In most of the examined cases, the court satisfied the proposal of the probation service to replace the community service penalty with another penalty, because it found that the convicts avoid serving the community service penalty. Features of community service penalty execution are analyzed on the basis of legal regulation, doctrine and statistics. The concept of probation provided in the Probation Law should be expanded. This concept should cover all the functions performed by the probation service, as the functions of the probation service are not limited to the execution of probation. The probation service also enforces the community service penalty, liberty restriction penalty, appropriate criminal sanctions and educational sanctions.